

בכורות פרק תשיעי מעשר בהמה

(בכורות נג, א)

משנה:

מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במוקדשים, ונוהג בבקר ובצאן, ואין מתעשרין מזה על זה;
בכבשים ובעזים (כלומר: ונוהג בכבשים ועזים) - ומתעשרין מזה על זה;
בחדש (שנולדו לאחר אלול) ובישן (שנולדו קודם אלול) - ואינן מתעשרין (חדש וישן) מזה על זה (כדמפרש בגמרא);
שהיה בדין: ומה אם החדש והישן שאינן כלאים זה בזה אינם מתעשרין מזה על זה, כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה - אינו דין שלא יהו מתעשרין מזה על זה?
תלמוד לומר: [ויקרא כז, לב:] וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה' [וצאן] - משמע כל צאן אחד.

גמרא:

לימא מתניתין (דקתני *נוהג בחוצה לארץ*) דלא כרבי עקיבא, דתניא: *רבי עקיבא אומר: יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנו?* תלמוד לומר: (דברים יב, ו) *והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם* [ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם ובכרת בקרכם וצאונכם] *בשתי מעשרות הכתוב מדבר: אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן; ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה* (מעשר דגן אינו נוהג אלא בארץ, דקאמרין בפרק קמא דקדושין (דף לז.) 'כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ', וילפינן ליה מקראי), *וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן - אי אתה מעלה מעשר בהמה*; אפילו תימא רבי עקיבא: כאן ליקרב (לאו קדוש), כאן (ומתניתין, דקתני 'נוהג') ליקדש (ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש).
דיקא נמי (דדבי עקיבא - מהקדבה הוא דקממעט לה), דקא נסיב לה תלמודא *והבאתם שמה* (דהיינו הקדבה) - שמע מינה.
אי הכי, מאחר שאינו קרב - אמאי קדוש?
לנאכל במומו לבעלים (דימתינן עד שיומם, ואוכלין; מעשר בהמה - בין תם בין בעל מום - דבעלים הוא, דלא אשכחן קרא דליתביה לכהן).

בפני הבית ושלא בפני הבית:

אי הכי, אפילו האידנא נמי?

כדרב הונא, דאמר רב הונא (לקמן בהאי פירקא (דף נח:)) : *גזירה משום יתום* (שלא יכניס יתום לדיר להתעשר; דאמר במתניתין 'הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום' - ולהכי נקט רב הונא 'יתום' טפי מכל הני: משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום; לקמן בהאי פירקא 'יתום' = שמתה אמו בשעת לידה: זה פירש למיתה זה פירש לחיים).
אי הכי מעיקרא נמי (כשהמקדש קיים) לא (נגזור משום יתום)?
אלא (להכי לא גזרינן בזמן בית המקדש: ד) אפשר בהכרזה (אפשר בהכרזה בית דין שלא יכניס אדם יתום לדיר להתעשר, הילכך) הכא נמי אפשר בהכרזה (האידנא נמי ליפרשו ואפשר בהכרזה)!

אלא אמר רבה: משום תקלה (דאין לנו על מה להקריב, וצריך לשהויי עד שיומם, ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה, או שוחטו בלא מום).

ומנא תימרא דחיישינן לתקלה?

דתניא: *'אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין* (דחרם הוא קדש כהקדש, דכתיב כל חרם קדש קדשים [הוא לה'] [ויקרא כז, כח]) *בזמן הזה, ואם הקדיש והעריך והחרים - בהמה תיעקר* (דלא ליתי בה לידי תקלה), *פירות כסות וכלים יוקבו, מעות וכלי מתכות יוליך לים המלח; ואיזהו 'עיקור'?* *נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה* (ברעב).

אי הכי בכור נמי לא ליקדש?

בכור בדידן תליא מילתא (בתמיה) ? ברחם קדוש!

הכי קאמר: (הואיל וחיישת לתקלה) ליקנינהו לאודנייהו (דאימהות) לעובדי כוכבים (כי היכי דתיהוי יד עובד כוכבים באמצע) דלא ליקדש מעיקרא (ולא ליתי לידי בכורה);

(בכורות נג, ב)

אפשר (בתקנתא אחריתי) כדרב יהודה, דאמר רב יהודה: 'מותר לו לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם' - הכא נמי (גבי מעשר בתקנתא דלא צריך לשהוי): אפשר דשדי ביה מומא מעיקרא. (והא עדיפא מהך, כדאמרן בפירקא קמא (לעיל דף ג): דמשום הכי כלו חיותיה דרב מרי, דהוה מקני לאודנייהו לעובד כוכבים משום דמפקע להו אפילו מקדושת כהן)

(ומשני): מי ידע הי נפיק?: וכי תימא דמפיק ליה בריש עשרה (בעשירי) - (ויקרא כז, לג) לא יבקר בין טוב לרע [ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל] אמר רחמנא (לא יבקר משמע שהוא לא יוציאנו אלא הוא יוצא מעצמו); וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכולי עדריה (קודם שיעשר, דעדיין הן חולין ומותר להטיל מום, ואחר כך יעשר: דמעשר חל על בעל מום, כדכתיב לא יבקר בין טוב לרע [ויקרא כז, לג]) - מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא?! (וקפרי): הכי נמי בבכור בהמה (דקאמרת יטיל בהן מום, איכא למיפרך) מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא? אפשר בפשוטין.

הכא נמי אפשר בלקוחין (שהלקוחין אינו צריך הטיל בהם מום, שהרי פטורין מן המעשר, דקתני במתניתין הלקוח והניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה)! (ומשני): כיון דאיהו שדי ביה מומא בכולי עדריה (פטורין הנוולדים אצלו), ושכיחי מומי דפסילי בקדשים - דאפילו דוקין שבעין נמי פסלי (הוו לקוחים דבר מועט, ושכיחי מומי טובא דפסלי בקדשים, ואפילו דוקין שבעין פסלי) - לא שכיחי (הלכך לא שכיחי בהמות להקרבה; משום הכי לא מפרשינן מעשר).

בחולין אבל לא במוקדשין: מוקדשין - פשיטא: לאו דידיה נינהו! בקדשים קלים, ואל יבא דרבי יוסי הגלילי (אצטרך לאשמועין), דאמר: קדשים קלים - ממון בעלים הם, דתניא: 'ומעלה מעל בה' - נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו] ומעלה מעל בה' - לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים - דברי רבי יוסי הגלילי' (שאם הפקיד אצל חבירו בהמות שלמים, וכפרו, ונשבע עליה ואחר כך הודה - ישלם קרן וחומש ואשם, דקרינא ביה בה' ובעמיתו, דכתיב ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו [ויקרא ה, כא] ושלם [שם, פסוק כד], ושלמים יש בהן בה' ובעמיתו), סלקא דעתך אמינא ליעשרו - קא משמע לן. ואימא הכי נמי?

(ויקרא כז, לב) [וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי] יהיה קדש [לה'] אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש.

טעמא דכתב רחמנא 'יהיה קדש', הא לאו הכי הוה אמינא חיילא קדושת מעשר עילוייהו (מפרש לקמן, ויעבור עלייהו ב'לא ימכר' ולא יגאל)? השתא קדושה חמורה אקדושה קלה לא חיילא, קדושה קלה אקדושה קלה מיבעיא? מאי היא?

דתנן [תמורה פ"ג מ"ג]: 'אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה' (שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדק הבית, ואף על גב דקדושת מזבח חמורה; ולא קדושת בדק הבית על קדושת מזבח שיהא חייב ליתן דמיהן לבדק הבית), אבל מקדישין אותו (קדשי מזבח לקדשי בדק הבית) הקדש עילוי (טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית; וזו היא טובת הנאה: דיכול ליתול טלע מישראל אחר על מנת שיתננה לבן בתו כהן שיקריבנה, כדאמרן בפרק 'עד כמה' (לעיל דף כז); 'עילוי' היינו שמעלה בדמים אותו שיעור טובת הנאה, ונותן לגזבר) ומחרימין אותו (בקדשי מזבח מחרימין, ויתן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן; אבל חלק מזבח - לא חיילא שום קדושה אחריתי); מהו דתימא: התם (היינו טעמא דלא חיילא קדושת מזבח אקדושת בדק הבית) - דכל בהמה לאו לעולה קיימא (שהרי רוב בהמות עומדות לאכילה, הלכך כי אקדשה לבדק הבית - שפיר אקדשה, וגמר וחיילא עלה קדושת בדק הבית: דתו לא לשנייה לקדשי מזבח), אבל הכא (לגבי מעשר) - דכל בהמה למעשר קיימא אף על גב דאקדשה (לשלמים) לא פקע איסורא דמעשר מינה; (ו) למאי נפקא מינה (אי הוה חיילא קדושת מעשר אשלמים? הא לא חמיר מעשר משלמים) ? למיקם עליה ב'לא יגאל' * (דשלמים הוו בני פדיון) - קא משמע לן ('יהיה קדש - ולא שכבר קדש').

* במעשר נאמר: [ויקרא כז, לג] לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל; ובחרם נאמר: [ויקרא כז, כח] אך כל חרם אשר יחרם איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה'

ונוהג בבקר ובצאן, ואין מתעשרין מזה על זה; בכבשים ובעזים [ומתעשרין מזה על זה; בחדש ובישן - ואינן מתעשרין מזה על זה]:

ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה מקל וחומר: ומה כבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרין מזה על זה, חדש וישן שאינן כלאים זה בזה - אינו דין שיתעשרו מזה על זה?
 תלמוד לומר: (דברים יז, כב) **עשר תעשר** [את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה]: בשתי מעשרות הכתוב מדבר: אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן מחדש על הישן לא (דכתיב (דברים יז, כב) [עשר תעשר את כל תבואת זרעך] היוצא השדה שנה שנה: היוצא שנה אתה מעשר, ולא משנה זו לשנה שעברה, ולא משנה שעברה לשנה הבאה') - אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא. אי הכי כבשים ועזים נמי, לימא מקיש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו - לא (כדאמרין לקמן: תן 'חלב' לזה ולזה), אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא?
 רבי רחמנא 'וצאן' [ויקרא כז, לב]: וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה' (דמשמע: כל צאן - מין אחד חשוב לענין מעשר).
 אי הכי חדש וישן נמי?
 הא כתיב 'עשר תעשר' (דאתקש למעשר דגן)!

ומה ראית?
 אמר רבא: אמר קרא 'שנה שנה': לשנה הקשתי (מעשר בהמה למעשר דגן, שלא יתרום משל שנה שעברה שנוולד קודם אלול על שנוולדו לאחר אלול) ולא לדבר אחר (מין במינו). תוספות ד"ה תלמוד לומר עשר תעשר. הכא אתיא היקישא ומפקא מקל וחומר, ולעיל (גבי) כל פסולי המוקדשין (דף לג.) אתי קל וחומר: ומפיק מהיקישא גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל, דשרו בית הלל אפי' לזרים? ושם [ד"ה ובית הלל] פירשתי..
 [##] והרי אין היקש למחצה? - אולי כאשר יש לימוד מיוחד - אפשר הקש למחצה; מכל מקום בדף נד, ב הדר ביה רבא מההיא.]

תנן התם (במעשר דגן קמיירי) (תרומות ב, ד): 'אין תורמין ממין על שאינו מינו, ואם תרם אין תרומתו תרומה' - מנא הני מילי?
 אמר רבי אמי אמר רבי ינאי, ואמרי לה אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש: (במדבר יח, יב) כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן [ראשיתם אשר יתנו לה] לך נתתם אמרה תורה: תן חלב לזה וחלב לזה (היינו תרומה ומעשר, כדכתיב (במדבר יח, ג) בהרימכם את חלבו ממנו, וקאמר רחמנא שיתן לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו);

(בכורות נד, א)
 אשכחן תירוש ויצהר (דאין מעשרין מזה על זה, דהכי כתיב: חלב לכל אחד); תירוש ודגן (דלא כתיב בתרוייהו אלא חד חלב, מנלן דלא יתרום מדגן על תירוש ומתירוש על דגן?), דגן ודגן (חטיין על שעורין ושעורין על חטיין) מניין?
 קל וחומר: ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה (גפנים וזיתים אינן כלאים זה עם זה) אין מתעשרין מזה על זה, תירוש ודגן דגן ודגן, שהם כלאים זה בזה (דגן ודגן - כלאי זרעים מדרבנן; דגן ותירוש - כלאי כרם מדאורייתא) - אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה?!

ולרבי יאשיה, דאמר ' (דגן ותירוש אינן כלאים ודגן ודגן אינן כלאים) עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן (בבבא אחת) כמפולת יד' - היכי מייתי לה (היכי מייתי לה בקל וחומר)?

מייתי לה הכי: 'ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה, אפילו על ידי דבר אחר (שאם זרע מין שלישי: או חטיין או שעורים - אינן כלאים עד שיהא שני מינין דגן ומין כרם) אין מתעשרין מזה על זה - תירוש ודגן (שהן שני מינין, כלאים על ידי מין שלישי), (או) דגן ודגן, שהן כלאים זה בזה על ידי דבר אחר (על ידי כרם) - אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה?
 ושני מינין בעלמא (שאינו דגן, כגון פולין ועדשים) - מנלן (דלא יתעשרו מזה על זה)? הני (כל שאר מינין) - דרבנן נינהו (דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן תירוש ויצהר), וכל דתקינן רבנן - כעין דאורייתא תקינן (שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו): מה דאורייתא שני מינין אינן מתעשרין מזה על זה - דרבנן נמי.

אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי: אלא מעתה, גבי מעשר בהמה, דלא כתיב 'וכל מעשר בקר ומעשר צאן' -

(בכורות נד, ב)
 יתעשרו (בקר וצאן) מזה על זה?
 אמר ליה: אמר קרא: [ויקרא כז, לב]: וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש

לה' 'העשירי': תן עשירי לזה ותן עשירי לזה. (דסמך מעשר אבקר ועשירי סמך אצאן, דהשתא כתיב מעשר אכל חד וחד)
 אי הכי, כבשים ועזים נמי (לא ליעשרי [אהדדי]: כי היכי דלעיל כתיב חלב איצהר וחלב אתירוש ודגן, ודרשינן דגן דגן מקל וחומר דתירוש ויצהר – והכא נמי דרשינן קל וחומר דחדש וישן?) (ומשני: 'וצאן' משמע כל צאן אחד.
 הכא נמי, לימא 'משמע כל דגן אחד' ?
 אמר אביי: [כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן] ראשיתם [אשר יתנו לה' לך נתתם] (סמוך לדגן הוי ראשיתם, לומר: תן ראשית לכל דגן ודגן [בסדר 'ויקח קרח' [במדבר יח, יב])
 וכן אמר רבי אילעא: 'ראשיתם'.
 רבא אמר: בלא 'ראשיתם' נמי משמע, 'כל דגן אחד' לא מצית אמרת; בשלמא התם אמרינן 'וצאן' משמע כל צאן אחד (דמיתרי לן קראי), דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי (לא ליעשרו אהדדי) - לכתוב (רחמנא) 'וכל מעשר בהמה' (ואנא ידענא דמין על שאינו מינו - לא, דאתי מקל וחומר מחדש וישן), וכי תימא: אי כתיב 'כל מעשר בהמה' הוי אמינא אפילו חיה (חיה בכלל בהמה, וליחייב חיה במעשר, כדקיימא לן בבבא קמא (דף נד:) חיה בכלל בהמה להרבעה, משום הכי לא הוה צריך למכתב בקר וצאן) - (דאנא) 'תחת' 'תחת' מקדשים גמר (כתיב הכא (ויקרא כז, לב) תחת השבט וכתיב התם (ויקרא כב, כז) תחת אמו, והתם חיה לא, דכתיב שור, כשב, ועז, הלכך לכתוב 'בהמה' ואתי בקל וחומר מחדש וישן (דמין בשאינו מינו לא), 'בקר וצאן' למה לי? - (ולא הכי כתב בקר וצאן, למימרא: בקר וצאן - הוּא דאין מתעשרין מזה על זה, אבל כבשים ועזים מתעשרין, אבל הכא (גבי דגן) - (לא מיסתבר קרא למידרש ד'תירוש ודגן הוא דאין מתעשרין, הא דגן ודגן מתעשרין' ד) מי סגיא דלא כתיב דגן למעוטי שאר מינין (דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא) ?
 מתקיף לה רב הונא בריה דרב נחמן: (מנא ליה לרבא דלהכי כתיב בקר וצאן: דלא יתעשרו מזה על זה?) אימא (להכי פרטינהו קרא בהדיא: לערבו לבקר בצאן?) (דליעשרו אהדדי; דאי הוה כתב 'בהמה' - הוה מיייתין מחדש וישן דמין בשאינו מינו - לא, ולהכי אדכרינהו בהדיא: למימרא דליעשרינהו אהדדי; וקסלקא דעתא דרב הונא דמדברא לית ליה ראשיתם - העשירי נמי לית ליה לרבא דלידרוש 'תן עשירי לזה ועשירי לזה', הואיל ולא כתב 'מעשר בקר ומעשר צאן')
 אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן: לרבא אית ליה נמי 'העשירי'.

איכא דאמרי: אמר רבא: בלא 'עשירי' נמי לא מצית אמרת בקר וצאן מתעשרין מזה על זה, דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא - אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא! (ואם תאמר בכבשים ועזים נמי, אם כן ריבויא דבקר וצאן מאי אהני? ואם תאמר 'מה ראית?' - מסתברא דמעוטינהו דהיקישא - לבקר וצאן אתא, דלא ליעשרו אהדדי, דהא לא דמו כלל אהדדי, וריבויא דבקר וצאן - לרבוויי כבשים ועזים, דהא דמו אהדדי לענין קרבן: דהאומר "הרי עלי מן הצאן" יכול להביא בין כבש בין עז!)
 והא רבא - הוא דאמר 'שנה': לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר?
 הדר ביה רבא מההיא (מההיא. קמייטא, וסבירא ליה נמי דלמילי אחרנייתא נמי איתקש: למעוטי בקר וצאן, וכבשים ועזים דמתעשרי נפקא לן מריבויא דבקר וצאן, וכי פרכינן בריש שמעתין 'אי הכי חדש וישן נמי' - לאו פירכא היא: דהא בחדש וישן כתיב בקרא בהדיא דאיתקוש: דהא בקרא דהקישא כתיב שנה שנה).
 ואיבעית אימא חדא מיניה רב פפא אמרה.

משנה:

מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה (כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה);
 וכמה היא רגל בהמה רועה?
 (דהיינו) ט"ז מיל;
 (לישנא אחרינא כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד והיינו ט"ז מילין, כדמפרש בגמרא, דהכי שלטא עינא דרועה; ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ט"ז מילין - מביאן לתוך דיר אחד, ומעשרן; ואם רחוקות יותר – פטורות; ובגמרא מפרש טעמא.)
 היו בין אלו לאלו ל"ב מיל - אין מצטרפין; (פריך בגמרא 'מאי קאמר')?
 היו לו באמצע (אותן האמצעיות מצרפות את הצדדין) - מביא ומעשרן באמצע.
 (והאי דקתני 'מביא ומעשרן באמצע' - לא מביא ממש קאמר.)
 רבי מאיר אומר: הירדן מפסיק למעשר בהמה (שאם יש לו חמשה בהמות מכאן וחמשה מכאן וירדן באמצע - אין מצטרפות, ופטורות, וטעמא מפרש בגמרא).

גמרא:

מנא הני מילי?

אמר רבה בר שילא: דאמר קרא (ימיהו לג,ג) [בערי ההר בערי השפלה ובערי הנגב ובארץ בנימן ובסביבי ירושלם ובערי יהודה] עוד תעבורנה הצאן על ידי מונה [אמר ה'] (משמע: אם יכולות להמנות ברועה אחד מיקרו 'צאן', ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואי לא - לא), וקיים להו לרבנן דשיתסר מיל קא שלטא ביה עינא דרועה.

היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפין [היו לו באמצע - מביא ומעשרן באמצע]:

שלשים ושנים הוא דאין מצטרפין, הא בציר מהכי מצטרפין? והא קתני ט"ז מיל (הוא דמצטרפין), טפי לא! משום דקא בעי למיתנא סיפא: 'היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע'.

וכמה (יהא לו בצדדין ובאמצע שיצטרפו)?

אמר רב: חמש מכאן וחמש מכאן וחמש מאמצע (מצטרפות ומביאן לתוך דיר אחד ומעשרן, והחמש הנותרות בדיר מצטרפות לגורן אחר כשיוולדו לו עוד טלאים; אבל אי הוי הנך דצד האחת קרובות לאמצעיות בתוך ט"ז מיל ואותן שבצד שני רחוקות יותר מט"ז מיל - אותן הרחוקות פטורות לגמרי ואינן צריכות להמתין עד שיוולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר), דהני חמש חזיא להכא וחזיא להכא (דכל צד דמצטרפת להו - איכא שיעור מעשר, אבל אם יש מכאן חמש ומכאן ארבע ובאמצע חמש - אין הארבע מצטרפות, ואין צריכות להמתין לגורן אחר); ושמואל אמר: אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע (אף על גב דהך חדא לא חזיא למנינא) - חזינן לרועה כמאן דקאי הכא וקרינן ביה 'מונה' (הואיל ורועה, אורחיה למיזל התם ואיתיי - הוויא כמאן דקאי התם, וקרינא ביה 'מונה', וכל שכן ארבע מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע דהך חזיא לצירופא דמנינא).

(בכורות נה,א)

מיתיבי: 'היה לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני - אין מצטרפות עד שיהא לו אחת כציפורי' (מכפר עותני לכפר חנניה שנים ושלשים מילין וציפורי מצרפתן באמצע) - תיובתא דרב!?

תרגמה שמואל אליבא דרב: (דהא דקתני 'אחת באמצע' - לאו ארישא קאי, דאיירי בחמש, אלא) כגון שהיו תשע מכאן ותשע מכאן ואחת באמצע, דההיא חזיא להכא וחזיא להכא.

אמר רב פפא: ולשמואל (דלא בעי דתיהוי אמצעית חזיית לצירוף המנין) - אפילו רועה (יש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה לצרפו) מצרפן, ואפילו כליו של רועה (מונחין באותו כפר) מצרפן (הואיל וסופו דרועה למיזל התם ומשקליה, וקרינן ביה 'מונה')! בעי רב אשי: כלבא דרועה מאי? כיון דקרי ליה ואתי (ולא מיצטרף דרועה מיזל התם, ולא קרינא ביה 'מונה') - לא מצטרפי? או דלמא זימנין דלא אתי ומצטרף איהו למיזל ואתייה? תיקו.

ר"מ אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה:

אמר רבי אמי: לא שנו אלא שאין שם גשר, אבל יש שם גשר - גשר מצרפן; אלמא משום דלא מיקרבן הוא (שאין יכולים לילך זו אצל זו, לא הבהמות ולא רועה).

מיתיבי: 'היו לו בשני עברי הירדן אילך ואילך, או בשני

אבטילאות (קונטרס) [חבלי ארץ]: שני אפרכיות ובמלכות אחת, כגון של נמר

ונמורי (שני אבטילאות) - אין מצטרפין (אף על גב דסמוכות זו לזו במיל אחד),

ואין צריך לומר חוצה לארץ וארץ; והא חוצה לארץ וארץ כמקום

שיש גשר דמי (דהא אין שם נהר), וקתני ' (דחוצה לארץ וא"י, ואפילו כולן עומדות בתוך

מיל, אלא שזו בארץ וזו בח"ל) לא מצטרפין!?

אלא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: היינו טעמיה דרבי

מאיר: דאמר קרא (בספר יהושע יח,כ) בגבול אחד מן השבטים) והירדן יגבול אותו לפאת

קדמה [זאת נחלת בני בנימן לגבולתיה סביב למשפחתם] - הכתוב עשאו גבול בפני עצמו;

אלא מעתה, (כל דכתיב בנחלת השבטים) 'ותאר הגבול' (יהושע טו, פסוקים ט,יא,יד) 'ועלה

הגבול' (יהושע טו פסוקים ו,ז,ח; פרק יח,יב) הכי נמי הכתוב עשאו גבול בפני עצמו

(דכל שבט ושבט גבול בפני עצמו, ואם יש לו בנחלת שבט זה ובנחלת שבט זה - אין מצטרפין ואפילו בתוך

ששה עשר מיל)?

שאני התם, דאמר קרא (במדבר לד,יב) 'וירד הגבול הירדנה והיו תוצאתי ים המלח] זאת תהיה

לכם הארץ לגבולותיה סביב': כולה ארץ ישראל גבול אחד היא (אם כן אמאי נקט

'חוצה לארץ וארץ' לאחר שמנאן כולן? - עשאוה ארץ אחת).

אי הכי - ירדן נמי ?
 'ארץ' ולא ירדן (כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה: דארץ חשיב חד, ולא גבולות
 דירדן).
 בשלמא לרבי חייא בר אבא, היינו דקתני 'ירדן', אלא לרבי אמי
 (דאמר משום דמירחקו) - ליתנינהו לכולהו נהרות (כל הנהרות מפסיקין) ?
 קשיא.
 כתנאי (אי ירדן חשוב 'ארץ כנען', ולא יפסיק, אי לא) : (במדבר לג:) [דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם] כי
 אתם עוברים את הירדן ארצה כנען : 'ארצה' = ארץ כנען, ולא 'הירדן' = ארץ
 כנען - דברי רבי יהודה בן בתירה; רבי שמעון בן יוחי אומר :
 הרי הוא אומר (במדבר לד, טו) [שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם] מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה
 מה ירחו ארץ כנען - אף ירדן ארץ כנען'.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אין ירדן אלא מבית ירחו
 ולמטה (אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו - לא 'ירדן' הוא, דבטל חשיבותו, שמתערב בימים גדולים).
 למאי הלכתא? אילימא לנודר (דהנודר "מן הירדן" יהא מותר לשתות מיריחו ולמעלה)
 - הלך אחר לשון בני אדם, וכל היכא דקרו ליה 'ירדן' איתסר
 ליה! אלא למעשר בהמה.
 תניא נמי הכי: 'ירדן יוצא ממערת פמיס, ומהלך כימה של סיככי
 וכימה של טבריא וכימה של סדום, והולך ונופל לים הגדול, ואין
 'ירדן' אלא מבית יריחו ולמטה'. [עיי' תוספות, ולא נהיר; ונראה
 שהכוונה: מצפון ליריחו לא היה הירדן גבול ארץ ישראל בימי משה ויהושע,
 שהרי ממזרח לירדן מצפון ליריחו ישבו בני ראובן וגד ומנשה!]
 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמו 'ירדן' ? -
 שיוורד מדין (שם מקום).
 אמר ליה רבי אבא לרב אשי: אתון - מהתם (מדוקיא דשמא 'ירדן') מתניתו
 לה, אנן - מהכא מתנינן לה: (יהושע יט, מח) ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם
 לשם וילכדו אותה ויכו אותה לפי חרב וירשו אותה וישבו בה] ויקראו לו ללשם דן בשם דן אביהם, ואמר
 רבי יצחק: 'לשם זו פמיס', ותניא: 'יוצא ירדן ממערת פמיס'
 (אלמא מדין אתי).

אמר רב כהנא: זכרותיה דירדנא (עיקרו של ירדן) ממערת פמיס: היכא
 דאמר "לא שתינא מים ממערת פמיס" איתסר ליה בכוליה ירדנא;
 זכרותא דדמא - כבדא (עיקר הדם הוי כבד);
 כדרכי יצחק, דאמר רבי יצחק: כבד שנימוח - מטמא (באהל)
 ברביעית (בתורת דם המת);
 זכרותא דמיא - פרת, דאמר רב יהודה אמר רב: הנודר ממימי פרת
 אסור בכל מימות שבעולם.
 היכי דמי? אילימא דאמר "לא שתינא ממימי דפרת" - מי פרת הוא
 דלא שתינא (מים הנקראים 'פרת' קאמר, והלך אחר לשון בני אדם, דאדם הנודר אין דעתו אלא אחר
 שם שהוא רגיל לקרות לאותו מקום), הא מנהרא אחרינא שתינא! אלא דאמר "לא
 שתינא ממים דאתו מפרת", דאמר רב יהודה אמר רב: כל הנהרות
 (שבעולם) למטה משלש נהרות (חדקל ופישון וגיוחון) (שכל הנהרות שבעולם באים משם),
 ושלש נהרות למטה מפרת.
 והאיכא

(בכורות נה, ב)
 עינתא דמידליין (עינות המים הנובעות בהרים רמים, והנהו הוו גבוהים מפרת, והיכי אתו
 מפרת) ?
 אמר רב משרשיא: הנהו - 'סולמי דפרת' נינהו (מקלחין תחת הקרקע, ועולין
 בהרים כמו טולם).
 והא כתיב (בראשית ב, יד) [ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההלך קדמת אשור] והנהר הרביעי הוא פרת
 (דכחד מינייהו [מארבעת הנהרות] חשיב להו, ואת אמרת דמיניה קאתו) ?
 אמר רב נחמן בר יצחק ואיתימא רב אחא בר יעקב: הוא פרת
 דמעי קרא (הוא פרת הנזכר למעלה [פסוק י: ונהר יוצא מעדן וגו'] ומשם יפרד והיה לאבעה ראשים) שהשלשה
 נפרדין ממנו).
 תניא: 'רבי מאיר אומר: 'יובל' שמו (של פרת), שנאמר (ירמיהו טז, ח) והיה
 כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו [ולא ירא כי יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא ידאג ולא

ימיש מעשות פרי] (בעץ החיים מישתעי קרא: ועץ החיים - בגן עדן הוא, ופרת הוא המשקה גן עדן) **ו למה נקרא שמו 'פרת' ? - שמימי פרים ורכים** (שגדל ורבה בלא שום מטר) '.
מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל: נהרא מכיפיה [הערוך: מסלע שמשם הוא נובע] מיבריך [ולא ממימי המטר].

ופליגא דרב, דאמר רב אמי אמר רב: מיטרא במערבא - סהדא רבה פרת (פרת יורד מארץ ישראל לבבל, וכשהגשמים יורדין בארץ ישראל - סהדא רבה הוי פרת בבבל שירדו גשמים במערבא, לפי שגדל מחמת הגשמים).

אבוה דשמואל עביד להו לבנא תיה מקוה ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי;

מקוה ביומי ניסן - סבר לה כרב, דאמר רב אמי אמר רב: מיטרא במערבא - סהדא רבה פרת: שמא ירבו נוטפין על הזוחלין, והווי להו מי גשמים רובא;

(מקוה ביומי ניסן - מקוה מים חיים זוחלין נובעים בבית, ולא היה מניחן לטבול בנהרות: שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה, וחייש שמא ירבו מים שנוטפין מעבים לתוך הנהר, שהם 'זוחלים', דלא חזו להן משום דהווי להו ספק זבות, ובזב כתיב [וכי יטהר הזב מזוב... וחץ בשרו] מים חיים [ויקרא טו, ג]; לישנא אחרינא **על הזוחלים** = על אותם שנפלו מן העבים לקרקע, ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר: דאי לא נוטפים - משום זוחלים לא מיפסלי, דאמרינן בפרק ראשון דתמורה (דף יב:) השאובה מיטהרת בהמשכה, דהיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה על ידי צנורות.

ומפצי ביומי תשרי - כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי, היה עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלוי"ש ומשליכן לתוך המים, ועומדות עליהן וטובלות, לפי שבימי תשרי יש טיט רך בנהרות אצל שפתם, וחושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוצץ).

ומפצי ביומי תשרי - ופליגא דידיה אדידיה (כלומר פליגא דשמואל אדשמואל), דאמר שמואל: אין המים נטהרים בזוחלין (דבכל שעה הווי מים נוטפין רבין עליהן) אלא פרת ביומי תשרי. (שפרת היו מימי פרין ורבין זוחלין ונובעים ממעינות מרובין, ועוד: שתשרי - סוף ימי הקיץ, ולא ירדו גשמים לזמן מרובה; אלמא נהרות מתרבינן ממימי גשמים - ולעיל אמר **מכיפיה מיבריך**!?)

לישנא אחרינא: הא דאבוה דשמואל הוה עביד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן מפני שהוא סוף החורף שירדו גשמים מרובים, אבל באמצע החורף לא הוה עביד, ופליגא אדשמואל: דהוא אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי.)

משנה :

הלוקח או שניתן לו כמתנה - פטור ממעשר בהמה.

גמרא :

מנא הני מילי ?

אמר רב כהנא: דאמר קרא: (שמות כב, כח-כט) [מלאתך ודמעך לא תאחר] **בכור בניך תתן לי** [פטוק כס] **כן תעשה לשורך לצאנך** [שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לו] -

(בכורות נו, א)

מה בניך אין בלקוח ובמתנה (דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה, אלא אצלו נולדו) - אף צאנך ובקרך אינו בלקוח ובמתנה.

(ופריך:) והאי - בכור כתיב ? (ואת ילפת מינה מעשר בהמה? ועוד: בכור קדוש בלקוח ומתנה, שהרי משעה שנולד קדוש?)

אמר קרא: **'כן תעשה'** אם אינו ענין לבכור (והא ודאי לא מצית מוקמת בבכור) - דלא איתיה בעשייה (ולא בעי עשייה: שיקדישנו האיש), דברחם קדוש - תנהו ענין למעשר בהמה.

ואימא תנהו ענין לחטאת ולאשם (דלא לייתניהו מלקוח ומתנה) ?

דומיא ד'בנך' (דמשתעי בבכור אדם): מה **בנך** (גירסת רש"י: בכור) שאינו בא על חטא - אף צאנך ושורך שאינו בא על חטא.

ואימא תנהו ענין לעולה ולשלמים?

דומיא ד'בנך': מה **בנך** (גירסת רש"י: בכור) שאינו בא בנדר ונדבה (בכור אינו נדר ונדבה אלא חובה) - אף צאנך ושורך כו'.

ואימא תנהו ענין לעולת ראייה (שהיא חובה, ולא על חטא) ?

דומיא ד'בנך': מה **בנך** (גירסת רש"י: בכור) שאין קבוע לו זמן (בכור אין זמן קבוע לקדושתו, אלא כשנולד קדוש) - אף שורך וצאנך שאין קבוע לו זמן.

אי 'מה בנך אינו בלקוח כלל' - אף שורך וצאנך אינו בלקוח

כלל', אלמא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר?

אמר רבא: אמר קרא: 'תעשה' [שמות כב כט: כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לו] בשעת עשייה (בשעה שהן ראויין להתעשר) מיעט הכתוב (שלא יהו לקוחין, ובמעי אמן - לאו שעת עשייה היא) .

גופא: אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: לקח עשרה עובדים במעי אמן - כולן נכנסין לדיר להתעשר.
והא אנן תנן 'הלכות או שניתן לו במתנה פטור מן מעשר בהמה' ?
אמר רבי אלעזר: רבי יוחנן חזאי בחילמא (הלילה נראה לי רבי יוחנן בחלום), מילתא מעליא אמינא (והואיל נראה לי יודע אני כי שאומר היום דבר טעם) :
אמר קרא: 'תעשה' - בשעת עשייה מיעט הכתוב.
איתיביה רבי שמעון בן אליקים לרבי אלעזר: 'הלכות חל על מחוסר זמן' (שאם לקחו קודם [סיוס] שבעת ימים ללידתו - שוב אינו נכנס לדיר להתעשר, וכל שכן אם לקחו גדול; והא 'מחוסר זמן': דלא שעת עשייה היא, וחייל עליה דין לקוח) '
אמר ליה: זו אינה משנה, ואם תמצא לומר משנה - (ודאי) רבי שמעון בן יהודה היא משום רבי שמעון, דאמר 'מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור: מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו - אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו' (דלדידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא, ומשום הכי לקוח חל עליו; ומיהו במעי אמו - מודה דאין 'לקוח' חל עליו) .

תני תנא קמיה דרב: איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר? כל שנתנו לה וחרז ולקחו הימנה (ואם יש לו תשעה והוא - חייבין במעשר, ואם יצא אחד מן הכשירין בעשירי - הרי טוב, ואם יצא האתנן בעשירי - יאכל במומו לבעלים) .
והא איפסיל ליה בלוקח?
אישתמיטתיה (להאי מקשה) הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן 'לקח עשרה עובדים במעי אמן כולם נכנסין לדיר להתעשר' (והכא נמי כגון שנתנו במעי אמו) .

(בכורות נו, ב)
ותיעשרה איהי (כיון דבמעי אמו נתנו לה - לא מיפסיל משום נתן אתנן, דכל כאלו מתנה, ויאכל במומו אם יצא האתנן בעשירי, ולמה לי 'חזר ולקחו') ?
בזונית כותית.
ולוקמה בזונה ישראלית, ותיעשרה איהי?
קא משמע לן (הן ברייתא) דזונה ישראלית לא הוי 'אתנן' (דהאי אתנן דלא בר עשורי - דזונה כותית היא, דמיקרי 'אתנן', אבל אי הוה זונה ישראלית - לא מיקרי אתנן, ואפילו למזבח שרי), כדאביי, דאמר אביי: זונה כותית אתננה אסור, וכהן הבא עליה אינו לוקה משום ' [ויקרא כא, יד: אלמנה וגרושה וחללה זנה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה [פסוק טו]] לא יחלל זרעו [בעמיו כי אני ה' מקדשו] ' ; זונה ישראלית - אתננה מותר, וכהן הבא עליה לוקה משום 'לא יחלל זרעו':
'זונה כותית אתננה אסור' - גמר 'תועבה' 'תועבה' מעריות (בעריות כתיב מכל התועבות האלה [ויקרא יח, פסוקים כו, כט] ובאתנן כתיב [דברים כב, יט] כי תועבת ה' אלקיך [גם שניהם]): מה עריות דלא תפסי בהו קדושי (דחייבי כריתות ניהו, והכל מודים שאין קדושין תופסין בחייבי כריתות, דאין ממזר אלא מחייבי כריתות [במסכת יבמות דף מט.]) - אף זונה בהן דלא תפסי בה קדושי; וכהן הבא עליה אינו לוקה משום 'לא יחלל זרעו' דלא יחלל זרעו אמר רחמנא, והאי - לאו זרעיה הוא (דהולד הולך אחר הכותית [בפ"ב דיבמות דף כג: קידושין סח.ב] 'בןך הבא מישראלית קרוי 'בןך', ואין בןך הבא מן הכותית קרוי 'בןך' אלא 'בנה') .

משנה :
האחין השותפין (האחין שהן שותפין) שחייבין בקלבון (כדמפרש לקמן: שחלקו בנכסי אביהן ואחר כך נשתתפו, ואם שוקלין הסלע שלם - דהיינו שני חצאי שקליהם ביחד - חייבין לתת כל אחד ואחד מעה קטנה לקלבון, דהא שני ממונות הן, והרי הן כשאר בני אדם שהשוקל שקלו נותן עמו קלבון, דהוא קלבון להכרע; ויש אומרים [קלבון] לחילוף: שאין שני חצאי סלע יוצאין בסלע בלא חילוף מועט, והואיל ורוב בני אדם נותנין כל אחד מחצית הסלע וקלבוננו עמו, כי מצטרפי נמי שנים ויהבי סלע שלם - יהבי נמי קלבון [שני], והני אחין שחלקו ונשתתפו - דהכא הן כשאר שותפין דעלמא - וחייבין בקלבון [שני]) - פטורין ממעשר בהמה (כל ימי שותפותן לעולם, כדקתני בברייתא בגמרא: 'יהיה לך [שמות יג, יב] - ולא של שותפות') ;

(וכש) **חייבין במעשר בהמה** (כגון שלא חלקו ועדיין תפיסת בית ירושת אביהן קיימת: דלא הוו כשותפות, כדאמר בגמרא: **יכול אפילו קנו בתפיסת הבית? תלמוד לומר: יהיה'** אלמא כאביהן דמו) - **פטורין מן הקלבון** (השני) אם נותנין בין שניהם סלע שלם: דבמקום אביהן קיימי נכסי, ואילו הוה יהיב אבוהון סלע על שני בניו - לא היה נותן קלבון לחילוף, שכן דרך לעולם שהמחוייב שני חצאי שקלים נותן שקל שלם, ולא הוי כשני אנשים המצרפין שני חצאי סלעיהם לסלע שלם); **קנו מתפיסת הבית - חייבין** (במעשר בהמה, כדאמרין בגמרא; והאי **קנו'** - לא לקחו במעות, אלא שנפלה להם בהמות מאביהם), **ואם לאו - פטורין**; **חלקו חזרו ונשתתפו** (הוו כשותפין דעלמא) - **חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה**.

גמרא :

תנו רבנן : [שמות יג, יב: והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה'] : **ייהיה לך' - ולא של שותפות** (דמשמע המיוחד לך אתה נותן, ולא של שותפות); **יכול אפילו קנו בתפיסת הבית? תלמוד לומר: יהיה'** (מכל מקום); **והאי בככור כתיב?**

אם אינו ענין לככור - דהא איתיה בשותפות, **דכתיב** (דברים יב, ו) [והבאתם שמה עלתכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם] **ובכורות בקרכם וצאנכם** (לשון רבים משמע: לשנים הוא אומר בקרכם) - **תנהו ענין למעשר בהמה**.

אמר רבי ירמיה: פעמים שחייבין בזה ובזה (בקלבון ובמעשר), ופעמים שפטורין מזה ומזה, פעמים שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה, ופעמים שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון: **חייבין בזה ובזה - שחלקו בכספים** (וחזרו ונשתתפו) **ולא חלקו בבהמה** (דגבי קלבון הוו כשאר שותפים, וגבי בהמה הוי תפיסת הבית);

פטורין מזה ומזה - שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים **חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה** - **שחלקו בזה ובזה** **חייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון** - **שלא חלקו בזה ובזה**. **פשיטא?**

חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים (דקולא הוא דפטורין מזה ומזה) **איצטריכא ליה** (לאשמועינן): **סלקא דעתך אמינא כיון דחלקו בבהמה** (ניזיל לחומרא ונימא): **גלו דעתייהו דלמיפלג** (בנכסים נמי) **קיימי, וליחייבו בקלבון - קא משמע לן**.

אמר רב ענן: **לא שנו** (דהויא שותפות להיפטר ממעשר בהמה כי חזרו ונשתתפו) **אלא שחלקו גדיים כנגד תישיש ותישיש כנגד גדיים** (אלא שחלקו בשומא לפי שווייהן: דהתם ליכא למימר זה חלקו המגיע ממיתת אביהם, דוודאי בשעת מיתה זכה זה בחצי הגדיים ובחצי התישיש וזה בחצי הגדיים והתישיש, הלכך השתא - קנין הוא: שזה קונה מזה, והולדות שישנם בשעת חלוקה פטורין ממעשר בהמה משום 'לקוח', ואותן העתידים לבא - פטורין משום שותפות), **אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותישיש כנגד תישיש** - **אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך** (אמרין 'ברירה' זה חלק המגיע לכל אחד ממיתת אביו, ועדיין ירושה היא, ושם ירושה עליהן, וכי חזרו ונשתתפו - הדרא לה תפיסת הבית כמדישא, ולא שותפות הוא; הילכך ולדות שישנם בשעת חלוקה אינן פטורין משום 'לקוח', ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות). **ורב נחמן אמר**: **אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותישיש כנגד תישיש** - **אין אומרים זה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך** (אין ברירה, והוי מדישא לקוחות והדר שותפין);

ורבי אלעזר אמר: **לא שנו אלא שחלקו ט' כנגד י' וי' כנגד ט', אבל חלקו ט' כנגד ט' וי' כנגד י' - אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך**;

ורבי יוחנן אמר: **אפילו חלקו ט' כנגד ט' ועשרה כנגד עשרה** - **אין אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך** (רבי אלעזר ורבי יוחנן - בפלוגתא דרב ענן ורב נחמן פליגי).

(בכורות נז, א)

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה (דאין ברירה), **דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן**: **האחין שחלקו - לקוחות הן, ומחזירין זה לזה ביוכל**. **וצריכי** (הנך תרתי דרבי יוחנן): **דאי אשמעינן הכא** [במעשר בהמה], **בהא קאמר רבי יוחנן** (דאין ברירה ופטורין): **דומיא דבנך** (משום דמעשר בהמה איתקש לבנך, דכתיב (שמות כב, כח) **בכור בנך תתן לי** [פסוק כט] **כן תעשה וגו'**): **מה בנך בכרור לך** (שנולד ברשותך) - **אף שורך וצאנך בכרור לך**, **אבל שדה - מכר** הוא **דאמר רחמנא ליהדר ביוכל**, **ירושא ומתנה** - **לא**; **ואי אשמעינן שדה** (הוה אמינא בההיא קאמר רבי יוחנן) **לחומרא, אי נמי לכתחלה** (משום דלחומרא אזיל, משום ספיקא), **אבל**

הכא (אבל הכא דלקולא הוא: דמיפטר ממעשר) - **אימא לא?** (אי נמי לכתחלה דלגבי יובל בעינן שתהא חוזרת קרקע לתחלתה שהיתה ביחד, אבל גבי מעשר ליכא למימר הכי) ? - **צריכא**.
מיתבי (במסכת תמורה בפרק 'כל האסורין' [תמורה פ"ו מ"ג]) : **'וכן השותפין שחלקו** :
אחד נטל עשרה (טלאים) **ואחד נטל תשעה** (טלאים) **וכלב** (עממה) : (אותן עשרה הטלאים) **שכנגד הכלב אסורין** (למזבח דאחד מהן היה חילופו של כלב והיה 'מחיר כלב'
[דכ"ב: [דברים כג, יט] לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך לכל נדר כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם] ולא ידעין הי ניהו), (התשעה) **שעם הכלב מותרים** (לית בהו איסורא) **ואם אמרת 'יש ברירה'** - **ליברור חד מינייהו לבהדי כלב ולשקול, והנך לישתרו?**

אמר רב אשי: אי דשוו כולהו להדדי (שכל כבש שבאותן תשעה יש לו חבר באותן העשרה ששוו כמותו, ונמצא שהעשירי כנגד הכלב) - **הכי נמי** (דיש ברירה, ונוטל אחד במחיר כלב ואוכלו, והשאר מותרין לגבוה); **הכא במאי עסקינן** (דכולהו אסירי) ? - (כגון) **דלא שוו כולהו להדדי** (שתשעה כבשים שבתוך עשרה שוין יותר מתשעה שעם אותו הכלב), **ושוי האי כלבא חד ומשהו** (והכלב שוה את העשירי ואותו משהו ששוין אותו תשעה שכנגדו יותר מתשעה שעמו), **והאי משהו משיך ואתי בכולהו** (דהשתא הוי מחיר כלב הולך בכל התשעה שכנגדו: בכל חד פורתא והעשירי כנגדו). (והמורה גריס 'כגון דשוו כל חד וחד ארבעה זחי ופלגי חומשא וכלבא חמשא זחי, דההוא זוזא שייך ואתי בכולהו; ופירושא הכי: דשוי כל חד וחד מאותן עשרה שכנגד הכלב ארבעה זחי ופלגי חומשא דזוזא, נמצא שכל העשרה שוין ארבעים זחי: שעשרה חצאי חומשין עושין חמשה חומשין, דהיינו זוזא, והכלב שוה חמשה זחים - נמצא שתשעה שעמו אינן אלא ל"ו זוז, ואיהו חמשא - הרי ארבעין וחד, השתא לא שוו אותם שעם הכלב אלא ארבעה זחי כל חד, ואותן שכנגדו שוו כל חד ארבעה זחי ופלגא חומשא דזוזא; נמצא שהכלב משהו את כולם, ובכל אותן שכנגדו שייך חילוף הכלב אותו חצי חומש שכל אחד שוה יותר על ארבע זוז מחילוף שכנגד אותו זוז שהכלב שוה יותר מארבע.)

משנה :

הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן כלאים וטרפה ויוצא דופן ומחוסר זמן והיתום;
ואיזהו יתום? - כל שמתה אמו או שנשחטה (בשעת לידה) ואחר כך ילדה;
רבי יהושע אומר: אפילו נשחטה אמה והשלח (והעור) קיים - אין זה יתום.
(וכל טעמא דמתניתין מפרש בגמרא.)
גמרא :

מנא הני מילי?

דתנו רבנן [ספרא אמור פרשתא ח משנה ג] : **(גבי שאר כל הקדשים כתיב) (ויקרא כב, כז) [שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה'] :** **'שור או כשב' - פרט לכלאים** (מן התייש והרחל בא); **'או עז' - פרט לנדמה** (שאמו רחל והוא דומה לעז); **'כיוולד' - פרט ליוצא דופן;** **'והיה שבעת ימים' - פרט למחוסר זמן;** **'תחת אמו' - פרט ליתום;** **רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: נאמר כאן** (במעשר בהמה) **(ויקרא כז, לב) [וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר] תחת השבט** [העשירי יהיה קדש לה'], **ונאמר להלן** (בכל הקדשים) **'תחת אמו'; מה להלן פרט לכל השמות הללו** (כדפרישית: כלאים ונדמה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום) - **אף כאן** (במעשר הכי נמי) **פרט לכל השמות הללו** (והיינו טעמא דמתניתין), **ומה כאן** (מעשר) **פרט לטרפה** (דכתיב בה [ויקרא כז, לב] **כל אשר יעבור - פרט לטרפה** שאינה עוברת: דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה - זו היא אחת מ"ח טריפות) - **אף להלן פרט לטרפה'.**

'הכל' (דקתני במתניתין) - לאיתויי מאי?

לאיתויי הא, דתנו רבנן [תוספתא בכורות פ"ז מ"ד] : **'הרובע והנרבע והמוקצה** (שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה) **והנעבד** (שעבד את הבהמה עצמה, כגון שניסך לה בין קרניה) **והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגינוס - כולן נכנסין לדיר להתעשר; רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: טומטום ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר'.**

ותנא דידן (תנא דמתניתין, דתנא **הכל'** לאיתויי כל הני דמתניתא [הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגינוס]), **אי גמר** (מעשר) **'תחת' 'תחת' מקדשים** - **הני נמי לא** (דהא כולהו פסולי בקדשים, דתניא בתמורה בפרק 'כל האסורין' [דף כח.] [על הפסוק ויקרא א, ב: דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם] **מן הבהמה - להוציא רובע ונרבע, וכגון שאין בדבר אלא עד אחד; דאי שני עדים - בת קטלא היא, דכתיב ואת**

הבהמה תהרגו [ויקרא כ,טו]; מן הבקר - להוציא את הנעבד; מן הצאן - להוציא את המוקצה), ו א י לא יליף (מקדשים) - הני (מחוסר זמן ויתום) מנא ליה (דאין מעשרין)? לעולם גמיר, והני (רובע ונרבע וכולהו אינן) - רחמנא רבינהו (דלעשרי, ואף על גב דלא חזו להקרבא - יאכלו במומן לבעלים), דכתיב (ויקרא כב,כה) [ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלקיכם מכל אלה] כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם; ותאנא דבי רבי ישמעאל: 'כל מקום שנאמר בו 'השחתה' - אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה; דבר ערוה - דכתיב (בראשית ו,יב) [וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה] כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ; עבודה זרה - דכתיב (דברים טז,ט) פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל תבנית זכר או נקבה'; וכל שהמום פוסל בו - דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו (דהא אקשינהו רחמנא למום, דכתיב (ויקרא כב,כה) כי משחתם בהם מום בם), וכל שאין המום פוסל בו - אין דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו, והאי מעשר - הואיל ולא פסיל ביה מומא, דכתיב (ויקרא כז,לג) לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו [ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל] - דבר ערוה ועבודה זרה נמי לא פסיל ביה; רובע ונרבע - דבר ערוה; מוקצה ונעבד - עבודה זרה; ואתנן - דבר ערוה; ומחיר איתקש לאתנן; טומטום ואנדרוגינוס - קסבר ספיקא הוא (אי זכר אי נקבה, הלכך ממה נפשך מיעשרי);

רבי שמעון בן יהודה אומר [משום רבי שמעון: טומטום ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר] - קסבר ספיקא הוא (בריה בפני עצמה היא): מיעט רחמנא גבי קדשים זכר ודאי ונקבה ודאית, ולא טומטום ואנדרוגינוס; מעשר נמי גמר 'תחת' 'תחת' מקדשים.

תנו רבנן: 'הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים והטרפה - דברי רבי אליעזר כרבי יהודה איש כפר כדתותא, שאמר משום רבי יהושע. אמר רבי עקיבא: אני שמעתי הימנו אף יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום'.

ותנא קמא, אי גמר 'תחת' 'תחת' מקדשים - הני נמי (יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום) לא, ואי לא גמר, בשלמא טרפה - (ויקרא כז,לב) [וכל מעשר בקר וצאן] כל אשר יעבר תחת השבט [העשירי יהיה קדש לה'] כתיב - פרט לטרפה שאינה עוברת, אלא כלאים מנא ליה? לעולם גמר, וביוצא דופן

(בכורות נז,ב)

סבר לה כרבי שמעון, דאמר: יוצא דופן - ולד מעליא הוא (במסכת נדה בפרק 'יוצא דופן' (דף מ). קאמר רבי שמעון דהרי זה כילוד, ואמו טמאה לידה; וריש לקיש מפרש טעמא בגמרא: '[ואם נקבה] תלד' [ויקרא יב,ה] - לדבות יוצא דופן' והכי נמי אמרינן: '(ויקרא כב,כו) [שור או כשב או עז] כי יולד לרבות יוצא דופן', ודלא כרבי יוחנן (דאמר התם בההוא פירקא [שם] דמודה רבי שמעון לעניין קדשים שאינו קדוש, דגמר לידה מלידה מבכור: דבעי רחם);

במחוסר זמן - סבר לה כרבי שמעון בן יהודה (דאמר דנכנס לדיר להתעשר, וכדפרשין למילתיה לעיל בפרק 'הלוקח בהמה מן העובד כוכבים' (דף כא:);

יתום - כגון שהשלח (העור) קיים; ורבי יהושע לטעמיה, דאמר 'אפילו שחט את אמו והשלח קיים' (כשיצא הולד לחוץ) - אין זה יתום'.

העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערקת לבינה (מקום) לפני רבי: במקומנו מפשיטין את המתה ומלבישין את החי (זהו הולד; כשמקשה מחמת הוולד, מפשיטים עוד האם שהיא מתה, ומלבישין אותו לולד שהוא חי, ומתקיים מפני דבר זה שעושין לו). אמר רבי: נתגלה טעמא של משנתינו (דודאי משום הכי קאמר רבי יהושע 'אם נולד כל זמן שהעור שהשלח קיים אינו יתום': דכיון דהעור מהנה לולד - דומה כמי שאמו קיימת).

(ועוד העיד דבר זה): חזירין (לשון חזרת: ירק שלועזים 'לטוגא') שבמקומנו - יש להם ששים רבוא קלפים בבית המסס שלו (היינו אותן עלין קטנים כמו הבשר עצמו שיש באותו המסס של בהמה שקורין 'צינטולא');

(ועוד העיד דבר זה): פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו ועברו שש עשרה קרונות על חודו אחת (על צידו ברוחבו שהוא עב כל כך שעברו עליו י"ו קרונות זו בצד זו; 'על חודו' - כלומר: ברוחבו של אילן)

פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני (עוף הוא, כדאמרינן בכמה דוכתי 'ואימא כביעא דבר יוכני'), וטבעה (ממה שבתוכה) ששים כרכים ושברה שלש מאות ארזים ומי שדיא ליה והא כתיב (איוב לט,יד) כנף רננים נעלסה [אם אברה חסידה ונצה] ('נעלסה' מתפרש הכי, בלשון נוטריקון: נושא עולה ונתחטא: שכך אמר הקב"ה: וכי בראתי כנפים משובחות לאותו עוף

בר יוכני שיש לה כח כל כך שנושאה ביצה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקינה? אלמא דלא שדיא ליה; 'נתחטא' - לשון ירידה, וחבירו במסכת תענית (דף יט.) 'בן המתחטא לפני אביו'.
אמר רב אשי: ההוא - מוזרתא הואי (בלע"ז טורני"דא שלא היתה ראויה לאפרוח, לכך השליכה).

משנה [ה]:

שלש גרנות למעשר בהמה (כלומר: בשלשה פרקים בשנה הוי זמן מעשר בהמה: שהבהמות שיוולדו לו בין פרק לפרק - צריך לו לעשר כשיגיע הפרק, דמשיגיע הפרק - לא יאכל מהן לכתחלה מדרבנן בלא מעשר, אבל קודם לכן מותר: דמצוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו, דהעשירי קדוש מאחר שקרא עליו שם, אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר; אבל בהני שלשה זמנים הצריכוהו חכמים שלא יאכל לכתחלה בלא מעשר; ובגמרא מפרש מאי שנא בהני זמנים ומאי טעמא נקט לשון 'גרנות': בפרס הפסח (מפרש בגמרא כמה הוא, וטעמא דכל הני תנאי מפרש בגמרא), ובפרס העצרת, ובפרס החג - והן גרנות של מעשר בהמה (דטבולין הבהמות מדרבנן) - דברי רבי עקיבא; בן עזאי אומר: בעשרים ותשעה באדר, באחד בסיון, בעשרים ותשעה באב;
רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בניסן, באחד בסיון, בכ"ט באלול, ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול ולא אמרו באחד בתשרי?
מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב (כדמפרש בגמרא 'משום סקרתא': שצריך לסקור בסיקרא העשירי, ובי"ט אי אפשר מפני שצובע) - לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול.

רבי מאיר אומר: באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה (דאזתן שנוולדו קודם לכן אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותן שיוולדו מכאן ואילך, משום דהוי חדש וישן);
בן עזאי אומר: האלולים (אותן שנוולדו באלול) מתעשרים בפני עצמן (אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב; וטעמא מפרש בגמרא: דמספקא ליה אי הלכה כרבי מאיר באחד באלול או כרבי שמעון באחד בתשרי; הלכך מתעשרין בפני עצמן).

[משנה ו] כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול - הרי אלו מצטרפין (לכנסן לדיר אחד) (אתאן לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה); חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אינן מצטרפין;

חמשה לפני הגורן (מאלו שלש גרנות) וחמשה לאחר הגורן - הרי אלו מצטרפין (שאין הגורן מפסיק);
אם כן למה נאמרו 'שלש גרנות למעשר בהמה' (למאי הלכתא)?
שעד שלא הגיע הגורן - מותר למכור ולשחוט (לכתחלה בלא מעשר): הגיע הגורן - לא ישחוט, ואם שחט - פטור.

גמרא:

מאי שנא תלת?

אמר רבה בר שילא: לקבל חורפי ואפלי וקייטי (שיש בהמות שמבכירות לילד קודם הפסח, ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת, ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג, וכנגדם תיקנו חכמים זמנים אלו: חרפי - בפרוס הפסח; אפלי - בפרוס עצרת; קייטי - בפרוס החג; ואית דגרסי 'קייטי בפרוס עצרת ואפלי בפרוס החג');

ומאי שנא בהני זימני?

אמר רבי תנחום בריה דרב חייא איש כפר עכו:

(בכורות נח, א)

כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים (דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פרוס הרגלים, ומשהי אינשי בהמתן עד אותו זמן: דלא לשחטינהו עד שיעשרם בזמן הגורן, שהוא סמוך לרגל, ונמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות); ואף על גב דתנן 'עד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט' - ניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה (להתעשר דליעשר) והדר לזבון וליכול.

ואמאי קרי ליה 'גורן'?

דטבלה כגורן (מדרבנן, כדאמין במתניתין: דמשהגיע הגורן - לא ימכור ולא ישחוט עד שיעשר).

וכמה 'פרס'?

פירש רבי יוסי ברבי יהודה: אין פרס פחות מט"ו יום.

מאי משמע?

אמר רבי אבהו: פרוס = פלגא (כמו פרוסה);

פלגא דמאי?

פלגא דהלכות פסח, כי הא דתניא: 'שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום' (ופלגא הרי ט"ו יום); רבן שמעון בן גמליאל אומר: שתי שבתות'.

בן עזאי אומר בכ"ט באדר בא' בסיון [בעשרים ותשעה באב]: במאי קמיפלגי רבי עקיבא ובן עזאי (בן עזאי נמי סבר דזמן הגורן הוי בפרוס החג: ט"ו ימים קודם, דמיום כ"ט דאדר עד ארביסר דניסן הרי ט"ו)? רבי עקיבא סבר: אדר הסמוך לניסן זימנין מלא וזימנין חסר, זימנין דמיקלע ביום שלשים (כי הוי אדר מלא) וזימנין דמיקלע בכ"ט, ומשום הכי לא קביע ליה זמן (באיזה יום של אדר איירי); ובן עזאי סבר: אדר הסמוך לניסן לעולם חסר, הילכך קביע ליה זמן בכ"ט באדר; באחד בסיון - איירי דלא נפיש (בהמות דנולדו מפרוס הפסח עד אותו זמן; להכי לא מקדים ומעשר ט"ו ימים קודם הרגל כבשאר הרגלים): אי אמרת ליקדים ליעשר - עד דמטי רגל שלמי להו (דבתר דליהו מעושרים - לייזבנו וליכלו כולהו בהמות).

בכ"ט באב [באחד בסיון, בעשרים ותשעה באב]: בן עזאי לטעמיה, דאמר 'האלולין מתעשרין בפני עצמן' (ולא עם אותן שנולדו קודם אלול, ולהכי, אי הוה מאחר שלא לעשר הנהו דקיין עד יום האחרון של אלול - שהוא בפרוס החג ט"ו ימים - אתי לערבובי הנהו דאלול והנהו דאב בהדדי, וקמעשר מן החדש על הישן! הילכך מקדים ומעשר הנהו דקיין ביום האחרון של אב, וקודם לא: דכל כמה דמצינא לקרובי לרגל כי היכי דלא לישלמו קודם - עבדינן.) וליעשרינהו ביום שלשים (של אב)? זימנין דמחסרין ליה לאב, ובעינן למיעבד הכירא בחדש וישן (דנהי דליכא למימר דליתו לעשוירי הנהו דאלול והנהו דאב בהדדי, משום דאכתי הוו אותן של אלול מחוסרי זמן: משום דאכתי יום ראשון של אלול הוא היכירא בעינן למיעבד דלא ליתו לעשוירי היום ולמחר חדש וישן בהדדי חדש אלול וישן אב, ולהכי לא מיעשרי הנהו דאב בחדש אלול כלל, ואפילו ביום אחד).

רבי אלעזר ור"ש אומרים באחד בניסן בא' בסיון [בכ"ט באלול]: בא' בניסן - כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר 'שתי שבתות' (דהלכות הפסח - שתי שבתות קודם, ובאותו זמן נמי מעשרינן; ולהנהו תנאי לית להו 'פרוס'). בא' בסיון - כדאמרן; בכ"ט באלול - רבי אלעזר ור' שמעון לטעמייהו, דאמרי: באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה.

ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י"ט [ואי אפשר לעשר ביום טוב - לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול]: ותיפוק ליה דבעינן למעבד הכירא בחדש וישן (ולהכי לא מצי לאחורי מלעשר טפי מיום אחרון של אלול: דבעינן היכירא בין חדש וישן)? חדא ועוד קאמר: חדא דבעינן למיעבד הכירא בחדש וישן, ועוד מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא (בלע"ז מצו"א: שצובעין העשירי). (ובמסכת ראש השנה (דף ת.) מפרש טעמייהו דרבי אלעזר ורבי שמעון וטעמא דרבי מאיר.)

ר"מ אומר: באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה; בן עזאי אומר [האלולים מתעשרים בפני עצמן]: תניא: 'אמר בן עזאי: הואיל והללו אומרים כך והללו אומרים כך (דרבי מאיר אומר באחד באלול, ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי - אני יודע הלכה כמי, הילכך) האלולין מתעשרין לעצמן.' וליחזי טעמיה דמאן מסתבר? וכי תימא לא מצי קאי אטעמייהו - והתניא: 'בן עזאי אומר: כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום, חוץ מן הקרח הזה'? (היינו רבי עקיבא; והא דגרסינן בכוליה הש"ס רבי יהושע בן קרח - היינו בן של רבי עקיבא, כדגרסינן התם (שבועות דף ו.): 'אמר לו רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לרבי עקיבא' אלמא דבן עזאי היה חכם גדול, והיה יודע להבחין איזה טעם יפה, והכא נמי הוי מצי למיקם אטעמייהו הי מסתבר שפיר.) אמר רבי יוחנן: מפי השמועה אמרו (דבין רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון אמרי מילתייהו מפי השמועה): מפי חגי זכריה ומלאכי (ולכן לא היה רוצה בן עזאי לסמוך על מעשיו ולקבוע הלכה בהכרעתו).

תניא: 'באיזה צד אמר בן עזאי 'האלולים מתעשרין לעצמן'? נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול - אין מצטרפין; חמשה באלול וחמשה בתשרי - אין מצטרפין; חמשה בתשרי וחמשה באב (שאחרי) - מצטרפין (אף על פי שיש גרנות בינתיים). פשיטא!?

מהו דתימא כי היכי דמפסקי שנים מפסקי גרנות - קא משמע לן, כדתנן: 'חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה - אין מצטרפין; חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן - הרי אלו מצטרפין';

אמר רבא: לדברי בן עזאי, נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי - כונסן לדיר להתעשר

(בכורות נח, ב)

ונוטל אחד מן האלולין (ולא שיכוין שיוציאנו בעשירי, דהא כתיב (ויקרא כז, לג) לא יבקר! אלא כמדומה, כגון שמנאן רבוצין או עומדין, דהשתא אפשר לכווני דליהוי אחד מן האלולין עשירי, אבל אם היה מעבירם בפתח תחת השבט לא ידע כי נפיק בריש עשרה, והכי נמי אמרינן לקמן: 'רבוצין או עומדין הרי אלו מעושירין'), והשאר פטורין ממה נפשך: אי באחד באלול ראש השנה [למעשר בהמה] דאלול ותשרי מצטרפין, ודאב פטורים (דליכא מאותה שנה אלא חמשה); ואי באחד בתשרי ראש השנה [למעשר בהמה], דאב ואלול מצטרפין, דתשרי פטורין; מאי אמרת: לצרפו [אולי צ"ל לצרפו] (הנך חמשה דתשרי) לגורן אחר (עם אותן שילדו לאחר כן באותה שנה עצמה יצטרפו עמהן בפרוס הפסח)? (לא אפשר, משום) 'עשירי ודאי (דיהיה קודש) אמר רחמנא ולא ספק (כגון הכא: דשמא אלו חמשה דתשרי נפטרו כבר באותו שנטל מן האלולין, דאלול ראש השנה)'. פשיטא (דמן האלולין נוטל: דאי מהנהו דאב - לא ליהוי עשירי: דשמא אלול ראש השנה, וליכא משנה שעברה אלא חמשה, וליכא בהו דין מעשר, ואי מהנהו דתשרי אהנך עשרה דאב ואלול - דילמא תשרי ראש השנה, וליכא נמי דין מעשר בהנהו חמשה! ותו דהנך עשרה דאב ואלול לא ליהו מעושרים)? מהו דתימא לגזור דילמא אתי למישקל מהנך (דאב ותשרי) - קא משמע לן.

משנה:

באי זה צד מעשרין?

כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת (שאם היו יוצאים כאחד - יהיו תשיעי ועשירי מקולקלין, כדלקמן), ומונין: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט', והיוצא עשירי סוקר בסיקרא ואומר "הרי זה מעשר";

לא סקרו בסיקרא, ולא מנאן בשבט, או שמנאן רבוצים (שכובים) או עומדים - הרי אלו מתעשרין; היה לו מאה ונטל עשרה, עשרה ונטל אחד (כלומר: שלא מנאן אחד שנים שלשה, אלא עשרה בבת אחת נטל בכל פעם ופעם, ומכל עשרה נטל אחד למעשר) - אין זה מעשר (משום דצריך למנותן כדי שיהא עשירי למינא קודש);

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מעשר. (טעמא דרבי יוסי מפרש בגמרא.) קפץ אחד מן המנויין לתוכן (מאותן שכבר עברו בפתח תחת השבט - אף על פי שאינן עדיין מעושריין, וכגון שמנה וחזר אחד מהן וקפץ לתוך הדיר) - הרי אלו פטורין (דהמנויין היויין פטורין במנין הראוי, כדמפרש בגמרא, ומשום דאין ידוע איזה הפטור - לכך כל מה שבדיר פטורין); מן המעושריין (מן המעושרות גופייהו) לתוכן - כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים.

גמרא:

תנו רבנן: 'באי זה צד מעשר?

כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחד; אימותיהם מבחוץ והם מכפנים, וגועות ויוצאות לקראת אמן'

ולפקינהו אינהו?

[ויקרא כז, לב: וכל מעשר בקר וצאן כל אשר] יעבור [תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'] כתיב, ולא שיעבירוהו.

ולשדי להו ירקא וליפקו לותיה?

אמר רב הונא: גזירה משום לקוח ומשום יתום (שמתה אמו קודם שנולד, והשתא אי הוה שדו ירקא - הוה נפיק נמי יתום, דמיפטר; ואף על גב דאיכא יתום דמיחייב, כגון שנולד ואחר כך מתה

אמו, והוא לא נפיק אלא על ידי ירקא - מכל מקום בהא דמעמיד אמותיהן של אלו מבחין ליהויה ליה הכירא, ויהיה נזכר דיתום ולקוח לאו בני עשורי נינהו) .

תנו רבנן : [ויקרא כז, לב:] וכל מעשר בקר וצאן **כל אשר יעבור** [תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'] - **פרט לטריפה שאינה עוברת** (כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה, ולא מצי למיזל) ; **'תחת השבט' - מצוה למנותן בשבט** ;
לא מנאן בשבט, או שמנאן רבוצים או עומדים - מניין ?
תלמוד לומר : 'העשירי' [יהיה] קדש' - מכל מקום ;
ואין לי אלא שקרא שמו 'עשירי', לא קרא שמו עשירי מניין ?
תלמוד לומר : 'יהיה קדש' מכל מקום ;
יכול היו לו מאה ונטל עשרה, עשרה ונטל אחד יכול יהיו מעושריין ?
תלמוד לומר : 'עשירי' ואין זה עשירי !

רבי יוסי ברבי יהודה אומר : מעשר !
מאי טעמיה דרבי יוסי ברבי יהודה ?
סבר ליה כאבא אלעזר בן גומל, דתניא : **'אבא אלעזר בן גומל אומר :** (במדבר יח, כז) **ונחשב לכם תרומתכם** [כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב] - **בשתי תרומות הכתוב מדבר : אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר** (ואף על גב דלא כתיב האי קרא דתרומתכם אלא בתרומת מעשר - נפקא לן דמיירי בתרומה גדולה מדכתיב כדגן מן הגרן, כלומר : כתרומה גדולה שנטל ישראל מגרנו) ; (והשתא איתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להאי מילתא :)
כשם שהתרומה גדולה ניטלת באומד (שמאמד בדעתו כך וכך יש בכרי הזה, ולפי אומדנותו נוטל תרומה) **ובמחשבה** (שמחשב ואומר : "שני לוגין שאני עתיד להפריש - הרי הן תרומה", כדאמרין (דמאי פ"ז מ"ד) לגבי לוקח יין מבין הכותים; ולהכי קרי ליה 'מחשבה' : משום דאינו מונה אותן; אי נמי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר; ותרוייהו : אומד ומחשבה - נפקא לן מונחשב (במדבר יח, כז) -

(בכורות נט, א)

אף תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה ! -
ומעשר קרייה רחמנא תרומה, דכתיב (במדבר יח, כד) **כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה** [על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה], **ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן** (בריש פירקין (לעיל ג:) **ואת מעשרותיכם** [דברים יב, ו] - בשתי מעשרות הכתוב מדבר : אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן) : **מה מעשר דגן ניטל באומד ובמחשבה - אף מעשר בהמה ניטל באומד ובמחשבה.**

אמר רבא : **עשירי - מאליו הוא קדוש** (שאם מנה תשעה ונשתייר עשירי בדיר, אף על פי שלא יצא ולא מנאו - קדוש מאליו) .

מנא ליה לרבא הא ? **אילימא מהא, דתניא : 'אין לי אלא שקרא שמו 'עשירי', לא קרא שמו עשירי מניין ? תלמוד לומר :** [ויקרא כז, לב:] **וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש** [לה] **מכל מקום' - ודלמא 'עשירי' הוא דלא קרייה** (דליהוי ליה דין מעשר להעלותו לירושלים ולהקריבו), **'קדש' קרייה** (אלא 'קדוש' גרידא קרייה רחמנא : דקדושה חלה עליו, ואינו נאכל אלא במומו) ? (ענין אחר : **ודילמא 'עשירי' לא קרייה :** שלא קרא שמו 'עשירי' אלא 'קדש' קרא שמו, ולהכי הוי מעשר, אבל היכא דלא קראו כלל - לא ליהוי קדוש כשאר מעשר ? ולא מפי המורה) ;

אלא מהא, דתניא : 'קרא לתשיעי' 'עשירי' ויצא העשירי ולא דבר - התשיעי נאכל במומו (הואיל וקראו 'עשירי', דתמורת שם מעשר מקדש לפניו ולאחריו, כדלקמן; אבל האחרים מיהא לא נפטרו אז, הואיל והוא תשיעי למנין הבהמות), **והעשירי מעשר' .**

ודלמא שאני התם, דאיברר ליה עשירי (שלפי שיצא בסוף תשעה - נברר מעצמו שהוא עשירי, ולכך הוי כשאר מעשר אף על פי שלא קרא עליו שם) ; **אי נמי** (ברייתא קמיידי כגון) **דאחוי עילויה** (כשיצא - הראה עליו באצבעו שיהא מעשר, אלא שלא דבר בפיו; אבל היכא דנשתייר בדיר ולא קרא לו שם - לא שמעינן אכתי דליהוי קדוש כשאר מעשר) ?

אלא מהא, דתניא : 'קרא לתשיעי' 'עשירי' ומת עשירי בדיר - תשיעי נאכל במומו וכולם (השמונה שיצאו כבר) **פטוריין' מאי טעמא כולם פטוריין ? לאו משום דקדש ליה עשירי** (מאליו בדיר אף על פי שלא יצא) ?
ודלמא דאיפטרו במנין הראוי (כשיצאו תשעה בפתח - היה שם מנין הראוי לעשר : שעדיין היה עשירי קיים, שהיה ראוי לצאת אחריהם ולפוטרו; וכיון דראוי לצאת - דמי כמאן דיצא כבר, ופטר את המנין; ולקמן מפרש טעמא; אבל איהו גופיה מיהא לא הוה קדוש עד שיצא), **דהאמר רבא : מניין הראוי פוטרי ?**

אלא מהא, דתניא: 'קרא לתשיעי' עשירי', ונשתייר עשירי בדיר - התשיעי נאכל במומו, והעשירי מעשר' (אלמא אף על גב דלא יצא - קדוש מאליו בדיר);

(והשתא פריך אהך ברייתא דקתני 'התשיעי נאכל במומו':) והתניא 'תשיעי חולין' ? תני תנא קמיה דרב ששת: הא מני? - רבי שמעון בן יהודה היא, דתניא: 'רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון:

(בכורות נט, ב)

אף התשיעי אינו קדוש אלא אם כן נעקר שם עשירי הימנו (דכי היכי דאם קרא לאחד עשר 'עשירי' אינו קדוש אלא אם כן נעקר שם 'מעשר' מן העשירי: שלא קרא לעשירי 'עשירי' אלא 'תשיעי', וכדאמרין לקמן במתניתין *זה הכלל כל שלא נעקר* וכו', ובסיפא דהך ברייתא מפרש טעמא: 'משום דאחד עשר עושה קדושה ליקרב'; אי נמי אחד עשר דאיבר כו' - אף תשיעי: אם קראו 'עשירי' לא יהא נאכל אלא במומו אלא אם כן נעקר שם 'העשירי' מן העשירי, כגון שקראו 'תשיעי'; ולהכי, הכא דלא נעקר, אמרינן דהתשיעי חולין); *והדין נותן* (דגבי תשיעי נמי בעינן דליהוי נעקר שם 'עשירי' ממנו, כלומר: מן העשירי עצמו): *ומה אחד עשר, שהוא עושה קדושה ליקרב* (כדאמרין לקמן: שאם קרא לאחד עשר 'עשירי' - קרב שלמים, ומפקינן מקרא), (ואף על פי שהוא חמור כל כך) - *אינו קדוש אלא אם כן נעקר שם עשירי הימנו* (אינו קדוש אלא אם כן נעקר מן העשירי שם 'עשירי', כגון שקרא לעשירי 'תשיעי', וכדאמרין לקמן: *זה הכלל כו'*), *תשיעי* (שהוא קל כל כך) *שאינו עושה קדושה ליקרב* (אף על פי שקראו 'עשירי' אינו קרב, אלא קדוש הא מלתא גרידא: דאינו נאכל אלא במומו, כדלקמן) - *אינו דין שאם נעקר שם עשירי הימנו - אין, אי לא - לא* (לא ליהוי קדוש כלל)?

(מהדר הש"ס): *היא הנותנת* (דודאי גבי תשיעי דין הוא דאף על גב דלא נעקר שם 'עשירי' הימנו דלהוי חל עליה קדושה שלו): (משום דגבי) *אחד עשר - שהוא עושה קדושה ליקרב, אי נעקר שם 'עשירי' הימנו - אין, אי לא - לא* (משום דקדושה שלו חמורה היא: שהרי קרב, כדלקמן, ולכך דין הוא דבעינן עקירה עד דתיחול על ההיא קדושה חמורה), (אבל) *תשיעי* (דקדושתו קלה) - *שאינו עושה קדושה ליקרב* (אלא שלא יהא נאכל אלא במומו) - (דין הוא דההיא קדושה קלה תיחול בדבר קל כגון דקראו 'עשירי') אף על גב דלא נעקר שם 'עשירי' הימנו (ואף על גב דלא נעקר שם 'מעשר' מן העשירי עצמו)! אי נמי (איכא למימר טעמא אחרנא): *אחד עשר, דאיבר ליה עשירי, אי נעקר שם עשירי הימנו - אין, אי לא - לא* (שכבר יצא העשירי קודם שיצא האחד עשר, ונברר מעצמו שהוא מעשר, ולהכי דין הוא דלא ליהוי אחד עשר קדוש אף על פי שקראו 'עשירי' אלא אם כן נעקר שם 'מעשר' מן העשירי: דלאחר עשירי גמור היכי אפשר עשירי אחד בסמוך לו?); *תשיעי - דאכתי לא איבר ליה עשירי, ואף על גב דלא נעקר שם 'עשירי' הימנו* (ואזיל וקראו 'עשירי' לזה)! *תו לא מדי* (ליכא למימר בהאי דינא דקאמר 'היא הנותנת' דודאי דין הוא דתייהו קדוש אף על גב דלא נעקר).

אמר רבא: מנין הראוי - פוטר (שאם היה לו עשרה טלאים, והכניסן לדיר, ומנה תשעה או שמונה, ואחר שמנה - מת אחד מן הנשארים בדיר, או יצא בפתח אחד שלא נתקדש העשירי - פטורין אלו שמנה כבר משום דהו' 'מנין הראוי': דבשעה שמנאן היו ראויין אלו שבדיר לצאת ולהתעשר העשירי עם אלו למנין [כלומר: שהמנין של אלו עושים אותו לעשירי], דהשתא משמע לן דהיינו מאותו מנין שלא גמר עדיין: שלא מנה אלא תשעה או שמנה, כדפרישנא לעיל).

מנא ליה לרבא הא?

אילימא מהא, דתנן: 'קפץ אחד מן המנויין לתוכן (בדיר) - **כולן פטורין** (משום דאיערב: דהנהו שמנוין כבר פטורין אף על פי שעדיין לא עישר עליהן), **מנויין גופייהו דאיפטרו - לאו במנין הראוי?**

ודלמא דעשר עילוייהו (והיינו 'מן המנויין', כלומר: מאותן שמנה ועישר עליהן)?

ההיא לא מצית אמרת, הא תני **'מן המעושרין לתוכן'**!

ודלמא מאי **'מעושרין'**? = **מעשר דוקא** (כלומר: מן המעשרות עצמן)? דיקא

נמי, דקתני **'ידעו'** (משום דכל חד וחד איכא לספוקי, דהיינו: הוא המעשר)!

אלא אמר רבא: אמר קרא: **'יעבור'** [ויקרא כג, לב: וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'] - **ולא שכבר עבר**; מאי **'שכבר עבר'**? : אי דעשר עילוייהו, צריכא למימרא? אלא לאו דאיפטרו להו במנין הראוי (דהכי משמע: ולא שכבר עבר בראוי: דבשעה שעבר היה ראוי להתעשר מאלו שבדיר, דההוא ודאי משום דאיפטרו במנין הראוי)? - **שמע מינה**.

תניא כוותיה דרבא: 'היו לו עשרה טלאים והכניסן לדיר, ומנה חמשה (לאו דוקא נקט 'חמשה') **ומת אחד מהם: אם מן המנויים מת - מונה ומשלים עליהם, ואם משאינן מנויים מת - מנויים פטורין** (משום דהו' מנין הראוי), **ושאינן מנויים מצטרפין לגורן אחר'**.

ואמר רבא: היו לו י"ד טלאים, והכניסן לדיר, ויצאו ששה בפתח זה וארבעה בפתח זה (שהיה לדיר שני פתחים), וארבעה נשתיירו שם, אותם ארבעה, אם בפתח הששה יצאו - נוטל אחד מהם (דהואיל ויצאו עשרה באותו פתח), והשאר (הארבעה שיצאו בפתח אחד) מצטרפין לגורן אחר (דבמנין הראוי לא אפשר למפסרינהו להני: משום שבשעה שיצאו בפתח אחד היה מנין ראוי: דלא נשתיירו בדיר אלא ד', וד' לא אפשר לאיצטרופי לד' דליהו בני עשורי), ואם לאו (שלא יצאו הארבעה בפתח הששה, אלא או נשתיירו בדיר או יצאו בפתח הארבעה אחרים) - ששה פטורין, וארבעה ארבעה מצטרפין לגורן אחר;

יצאו ארבעה בפתח זה וששה בפתח זה ונשתיירו שם ארבעה: אם אותם ארבעה בפתח הששה יצאו - נוטל מהם אחד והשאר פטורים, ואם לאו, ארבעה (ראשונים) וששה פטורים (משום דכי יצאו הארבעה תחלה הוו מנין ראוי: דאכתי אישתייר בדיר עשרה שראוין להצטרף להם ולעשר עליהם), וארבעה (אחרונים) שנשתיירו או יצאו בפתח שלישי) מצטרפין לגורן אחר; יצאו ארבעה בפתח זה וארבעה בפתח זה ונשתיירו שם ששה: אם אותן ששה יצאו בפתח אחד (כלומר: בפתח הארבעה הראשונים או בפתח הארבעה האחרונים) - נוטל מהם אחד (דהוו עשרה בפתח אחד) והשאר פטורים, ואם לאו (שלא יצאו לא בפתח אלו ארבעה ולא בפתח אלו ארבעה, אלא בפני עצמן או נשתיירו בדיר) - ארבעה (ראשונים וארבעה אחרונים) פטורים (דכל ארבעה וארבעה שיצאו הניחו אחרים כדי להצטרף להן ולהתעשר עליהן: דהנהו ששה שנשתיירו - שדינן בין להכא בין להכא) וששה מצטרפין לגורן אחר.

מאי קא משמע לן? דמנין הראוי פוטר? והאמר רבא חדא זמנא!! מהו דתימא 'ודאי מנין הראוי' (כגון שמנה חמשה או ששה, ונשתיירו בדיר כדי לצרף להן, וליכא בדיר אלא אותו פתח דוודאי הוא: דאותן שנשתיירו ראויין לצאת דרך אותו פתח עצמו ולהתעשר עם אלו שמנה כבר) אמרינן, (אבל) 'ספק מנין הראוי': דחזי להכא ודחזי להכא (כגון שיצאו בשני פתחים ארבעה בפתח זה וארבעה בפתח זה, דהנך ששה שנשתיירו - ליכא למיקם עלייהו אי יצאו בפתח זה או בפתח זה, וכיון דספק הוא) - לא אמרינן (אימא דלא אמרינן מנין הראוי למישדינהו בין להכא בין להכא לפטור את כולן)? - קא משמע לן. (ענין אחר: הא דחזו הנך להכא ולהכא, דשדינן להו בין להנך ארבע בין להנך ארבע - היינו חשוב 'ספק'; ומפי המורה)

ואמר רבא: היו לו חמשה עשר טלאים (לא נקט משום דווקא אלא אורחא דמילתא לצרופי חמשה בהדי חמשה), לא יאמר 'אברור עשרה ואכניסם לדיר ואטול מהם אחד והשאר פטורים', אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהם אחד, והשאר מצטרפין לגורן אחר. תניא נמי הכי: 'היו לו חמשה עשר טלאים

(בכורות ס, א)

לא יאמר 'אברור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורים', אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר.

והתניא: 'תשעה עשר טלאים: לא יאמר "אברור עשרה (הכחושים) ואטול מהן אחד והשאר פטורין" (משום דלא נשתיירו אלא חמשה, דלאו בר עישורי נינהו), אלא כונסן לדיר (כולן, בין כחושים בין שמנים) ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד, והשאר פטורין' (ותרי מילי אשמועינן: חדא: דאינו יכול לברור הכחושים, וחדא: אף על גב דלא נשתיירו אלא חמשה - לא מצי למימר דליהו פטורין לגמרי, אלא מצטרפין לגורן אחר; וכמדומה דלא איצטרך למימר דהא אמרינן לעיל (דף מ:) דחמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן מצטרפין לעשרה, אלא הכי פירוש: לא יאמר וכו' והשאר ליהו פטורין עכשיו: שלא אכניסם בדיר עם האחרים ואף על פי שהגיע הגורן אוכל למכור ולשוחטם, הואיל ולא בני עשורי נינהו: דאין הגורן קובע אלא דבר הראוי למעשר, והנך חמשה - לאו בני עשורי נינהו! אלא כונסן לדיר כולן ביחד ומוציא עשרה, והשאר מצטרפין לגורן אחר על כרחו, שהוקבע בדיר למעשר, ולא יוכל למכור ולשוחטם)?

תרגמה רב הונא בר סחורה קמיה דרבא בריגלא (בשבת שלפני הרגל שבו דורשים הלכות הרגל): בדיר שיש לו שני פתחים עסקינן, ויצאו תשעה בפתח זה ותשעה בפתח זה, דהאיך חד (שנשתייר באחרונה) חזי להכא ולהכא (הוי מנין הראוי בין להכא ובין להכא, ופוטור את כולן, והוא עצמו - קדוש הוי, בין שיצא בין שנשתייר באחרונה: דעשירי קדוש מאליה).

ולישני ליה כגון שמנה תשעה' וכי מטא עשרה - קרי חד מרישא (שלא קראו עשירי אלא התחיל למנות כבתחלה: אחד, שנים, שלשה, ונמצא דהתשעה עשר היה עשירי, ואפילו התשעה תשעה מתחלה נפטרו במנין הראוי)?

קסבר עשירי מאליו קדוש (אף על פי שקראו 'אחד', ונמצא שהתשעה אחרונים לא יהו פטורים).

ולישני ליה בכגון שמנאן זוגות זוגות (שנים כאחד, חוג עשירי לא היה רק אחד, ויפטרו כולן במנין הראוי: דההוא חד בתרא חזיא להכא ולהכא) ?

קסבר עשירי למנין בהמות הוא קדוש (דלא אזלינן אחר פיו שאומר 'אחד, שנים' אלא אחר בהמות שהוציא; וכיון שהוציא חמש זוגות שהן עשרה בהמות - הוי חד מינייהו קדוש, ואינך כולן דהוציא לאחר כן - במאי ליפטרי? הא לא הוי מנין הראוי) .

אמר רב נחמן בר יצחק: זכאי אימיה דרב הונא בר סחורה דשני ליה לרבא שמעתא בריגלא כשמעתייה (כלומר: זכתה אמו של רב הונא בר סחורה שילדה בן כמותו, שידע לתרץ לרבא שמועתו בתוך הדרשא ותוצאה לו בשיטת שמועתו: דהא דקאמר לעיל 'מנין הראוי פוסר' והכי קא מתרץ רב הונא הכא, דהא חד חזי להכא וחזי להכא) .

משנה:

יצאו שנים כאחת - מונה אותם שנים (שנים); מנאן אחד - תשיעי ועשירי מקולקלין;

(תשיעי ועשירי מקולקלין. כלומר: אותו שקרא הוא 'תשיעי' - דהיינו עשירי, ואותו שקרא הוא 'עשירי' - דהיינו אחד עשר - עומדים לקלקלה: שהוא סבור על התשיעי שהוא חולין, ועל העשירי שהוא מעשר, ואם עשה כן ולא נמלך בבית דין - הרי הן מקולקלין, כדקתני סיפא: **קרא לעשירי 'תשיעי' ולאחד עשר 'עשירי' העשירי מעשר, ואחד עשר קרב שלמים'**

פירוש אחר: היין מקולקלין - דלא חל עליהן קדושה ליקרב, אלא נאכלין במומן: דאף על גב דבעלמא אם קרא לעשירי 'תשיעי' ולאחד עשר 'עשירי' - העשירי קרב מעשר והאחד עשר קרב שלמים, כדלקמן, הני מילי היכא דלא טעה אלא מתשיעי ואילך, אבל הכא - כל המנין מתשיעי ולמטה: דקרא לשביעי 'ששי', ולשמיני 'שביעי' ולתשיעי 'שמיני' - לא הוו עשירי ואחד עשר קדושים ליקרב, הואיל וטעה כל כך; והא דקתני **'צאו שנים כאחת'** - לא מיירי מתשיעי ועשירי: דהא מתשיעי ואילך קמפרש רבא דינא בגמרא! אלא הכא מיירי כגון דטעה בחשבון מתשיעי ולמטה, כגון שיצאו שנים בשמיני וקראן 'שמיני', אי נמי יצאו שנים בשביעי וקראן 'שביעי'; והא דקתני לקמן 'מנאן למפרע העשירי קדוש' - ההוא כדמפרש טעמא: דמייתי לה במנינא דפרסאי דקרו לעשרה חדא;

ואית דמפרשי משום הכי מקולקלין: דמיירי כגון דנתכוין למנותן אחד; ובמסכת נזיר בפרק 'בית שמאי' (דף לב.) אמרינן גבי מעשר 'טעותו ולא כוונתו', ולא נהירא, משום דאם כן אפילו קרא לתשיעי 'עשירי' נמי ליהוי מקולקל בלא יצאו שנים כאחת! ועוד: למאן דפליג התם, דאמר 'טעותו ואפילו כוונתו' - מאי איכא למימר? ובמקור ר' מצאתי ד'מקולקלין' היינו דקדושה חלה עליהן, ומספקא ליה אמאי נקט לשון 'מקולקלין'; והכי נהירא טפי, ואיכא למימר דפרושי קמפרש במשנה עצמה: מאי טעמא מקולקלין? משום דקרא לתשיעי עשירי וכו'.

קרא לתשיעי 'עשירי' ולעשירי 'תשיעי' ולאחד עשר 'עשירי' - שלשתן מקודשין: התשיעי נאכל במומו, והעשירי מעשר, ואחד עשר קרב שלמים (בגמרא מפיק מקרא), **ועושה תמורה - דברי רבי מאיר.**

אמר רבי יהודה: וכי יש תמורה עושה תמורה? (דאחד עשר שקראו 'עשירי' היינו תמורת מעשר, ובמסכת תמורה (דף יג.) גמרינן דאין תמורה עושה תמורה, משום דכתיב [ויקרא כז, לג] **תמורתו ולא תמורת תמורתו.**)

אמרו משום רבי מאיר: אילו היה תמורה (אותו אחד עשר) לא היה קרב (דתמורת מעשר אינה קריבה, כדגמרינן במסכת תמורה (דף ה:) [מעשר העברה העברה מבכור, ובבכור דרשינן **זם קריבין ואין תמורתו קריבה'**]; אלא ודאי מדקרב שלמים - הקדש ראשון חשבין ליה, ולכך עושה תמורה כדין שלמים אחרים) .

קרא לתשיעי 'עשירי' ולעשירי 'עשירי' ולאחד עשר 'עשירי' - אין אחד עשר מקודש; זה הכלל: כל שלא נעקר שם עשירי ממנו (מן העשירי עצמו) - אין אחד עשר מקודש.

גמרא:

אמר רבי יוחנן: מנאן זוגות זוגות, קינטרן קינטרן (למאות שמנה כל מאה ומאה ביחד) - **עשירי למנינו הוא קדוש.**

'למנינו' מאי?

רב מאיר אמר: למנין שלו הוא קדוש (מנין עשירי שהוא מונה: שלאחר שמנה תשעה מאות הוי המאה עשירית קודש) .

רב כהנא אמר: למנין בהמות הוא קדוש (דלא אזלינן בתר מנין שלו אלא כשמנה חמשה זוגות בהמות, שהן עשר בהמות - הוי מיד האחרון בזוג החמישי מעשר, ולא אזלינן בתר מנינו) .

תנן 'יצאו שנים כאחת - מונה אותן שנים (שנים); מנאן אחד - תשיעי ועשירי מקולקלין'; בשלמא למאן דאמר 'למנין שלו הוא קדוש', משום הכי הוו תשיעי ועשירי מקולקלין: דלעשירי קא קרי

ליה 'תשיעי' ולאחד עשר 'עשירי'; אלא למאן דאמר 'למנין בהמות הוא קדוש', לתשיעי - 'תשיעי' קא קרי ליה, ולעשירי - 'עשירי' קא קרי ליה (האי קא קרי ליה לאו דוקא, אלא כלומר: אמאי מקולקלים? הא אמרת דתשיעי למנין בהמות הוא 'תשיעי', ועשירי' הוא 'עשירי' דלא חיישינן למנין שלו, וכיון דלא חיישינן, אחד עשר שהוא קורא 'עשירי', ועשירי שהוא קורא 'תשיעי' - אמאי מקולקלין? ליהוי אחד עשר שלמים ועשירי מעשר) !?
אמר לך רבי יוחנן: כי אמינא אנא - היכי דאיכוין לאפוקי זוגות זוגות; היכא דנפק ממילא - לא (לא אמרינן 'למנין בהמות קדוש', אלא בתר מנין שלו נמי אזלינן).

תא שמע: 'מנאן למפרע' (שהראשון שיצא קרא 'עשרה', והשני - 'תשעה', והשלישי - 'שמונה', וכן כולם עד אחד) - 'עשירי שבמנין הוא קדוש' (העשר שבמנין שקרא 'אחד' הוא קדוש); בשלמא למאן דאמר 'למנין בהמות הוא קדוש', שפיר; אלא למאן דאמר 'למנין שלו הוא קדוש', 'עשירי' 'חד' קרי ליה!!
אמר רבא: הואיל ואיתיה במנינא פרסאה, דקרו לעשרה 'חד'.

(בכורות ס, ב)

קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי:
תנו רבנן: 'מנין שאם קרא לתשיעי 'עשירי' ולעשירי 'תשיעי' ולאחד עשר 'עשירי' ששלשתן מקודשין?
תלמוד לומר: (ויקרא כז, לב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש [לה'] (וכל מעשר בקר וצאן משמע בין שקראו הוא 'עשירי' בין שהיה עשירי למנין ולא קראו 'עשירי').
יכול שאני מרבה אף שמיני ושנים עשר (אם קראם 'עשירי')?
אמרת: הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת, מה הוא (העשירי גמור) אינו מקודש אלא בסמוך (שאינו לך סמוך בו יותר מגורו) - אף טעותו (מה שהוא טעה וקרא עשירי) אינה מתקדשת אלא בסמוך' (אינו מקודש אלא אם כן שטעה באותו שסמוך למעשר גמור, כגון תשיעי ואחד עשר, שהן סמוכין לו: זה מלפניו וזה מלאחריו);
והתניא: 'מה הוא מיוחד' (שהעשירי אינו אלא אחד) אף טעותו מיוחדת (שם טעה בתשיעי ובאחד עשר - לא היו שנים מקודשין, אלא אחד מהם) (והיכי אמרת דכולהו מקודשים)?

תאני תנא קמיה דרבי יוחנן: הא מני? - רבי אלעזר בר רבי שמעון היא, דתניא: 'רבי אלעזר בר רבי שמעון אומר: לעולם אין אחד עשר קדוש עד שישתוק בתשיעי ויקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי' (עד שישתוק בתשיעי - שאילו קראו 'עשירי' לא ליהוי אחד עשר קדוש, משום דשני טעיות של מעשר אחד אינן קדושים, דטעותו מיוחדת כהוא עצמו); (וטעמא דרבי אלעזר הכי הוי: משום ד) סבר לה כרבי יהודה דאמר 'טעות מעשר תמורה הוי' (דאמר במתניתין 'וכי יש תמורה עושה תמורה'), וסבר לה כאבוב, דאמר 'אין מימר חוזר ומימר' (ורבי שמעון אבוב דרבי אלעזר אמר בפרק ראשון דתמורה (דף ט.)) ד'אין ממירין וחוזרין וממירין': דלאחר שהמירו על הבהמה פעם אחת אינה תופסת עוד תמורה פעם אחרת, והכא נמי: אין שתי טעיות (למעשר).

אמר רבא: יצאו שנים בתשיעי (כשהיה תשיעי ראוי לצאת), קראן 'תשיעי' - עשירי וחולין מעורבין זה בזה: עשירי מאליו קדוש, לתשיעי - 'תשיעי' קא קרי ליה (דאחד מהן הוי תשיעי ואחד מעשר אף על גב דקראו תשיעי, ואין נאכלין אלא במומן, והגוזז והעובד אחד מהן אינו סופג את הארבעים - דשמא חולין הוא).
קראן עשירי - עשירי ותשיעי מעורבין זה בזה; מאי טעמא? עשירי קא קרי להו לתרוייהו;
יצאו שנים בעשירי, וקראן 'עשירי' - עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה (כלומר: מעשר גמור ואחד עשר קדוש הויין מעורבין ביחד, ומשום דאחד עשר שהוא קדוש קרב שלמים - לכך יקרבו שניהם ויאכלו כחומר קודש שבהן: דטעונין שתי מתנות חזה ושוק כמו שלמים);
קראן 'אחד עשר' - עשירי וחולין מעורבין זה בזה. [רבנו גרשום: ושניהם יאכלו במומן לבעלים];

הא תו למה לי? היינו הך (כיון דאשמעינן דיצאו שניהם בתשיעי וקראן 'עשירי' - ממילא ידענא דכי היא דינא איכא ביצאו שניהם בעשירי)?

הא קא משמע לן: דכל בת אחת (דקרא שם עשירי לעשירי ולאחד עשר בבית אחת) - תרווייהו קא קדשי, ואף על גב דלא נעקר שם עשירי הימנו (דהא לעשירי נמי קרא 'עשירי').

יְתִיב רב כהנא וקאמר ליה להא שמעתא; אמר ליה רב אשי לרב כהנא: והלא לא נעקר שם עשירי הימנו, ותנן 'זה הכלל: כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו אין אחד עשר מקודש'? הני מילי בזה אחר זה, אבל בבית אחת - תרוייהו קא קדשי. בזה אחר זה בהדיא קתני לה: 'קרא לתשיעי 'עשירי' ולעשירי 'עשירי' ולאחד עשר 'עשירי' - אין אחד עשר מקודש'; 'זה הכלל' לאיתויי מאי? לאו לאיתויי בבית אחת? לא לאיתויי 'יצא עשירי ולא דבר' (דלא חשיבא עקירה בהך שתיקה, אלא אם כן עקרו בפירוש וקראו 'תשיעי')', דהא לא נעקר שם עשירי הימנו; דאי לא תימא הכי (דבבית אחת קדוש), הא דתניא 'יצאו שנים בעשירי ולא קדם אחד מהן את חבירו וקראן 'עשירי', עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה' - והלא לא נעקר שם עשירי הימנו? אלא לאו משום דאמרינן כל בבית אחת תרוייהו קא קדשי? (ולרב אשי דקפריך לרב כהנא והלא לא נעקר וכו' לא הוה שמיע ליה מה דתריצנא לעיל 'הא קא משמע לן: דבב"א כו') אי משום הא - לא איריא: הכא במאי עסקינן (דקתני 'עשירי ואחד עשר מעורבין', דחשבינן ליה לאחד עשר מקודש אף על גב דקרא לעשירי 'עשירי')? (כגון) דקדים חד מינייהו ואפיק לרישיה, וקרייה 'אחד עשר' (דהשתא נעקר שם 'עשירי' ממנו, שלא קראו עשירי אלא 'אחד עשר'), והדר איערוב, ונפוק בהדדי, וקרינהו 'עשירי', דהא נעקר שם עשירי הימנו (וקרייה אחד עשר. דהשתא נעקר שם 'עשירי' ממנו, שלא קראו עשירי אלא אחד עשר, ולהכי - אף על גב דהדר קרא אתרוייהו 'עשירי' - קדוש האחד עשר). (אבל היכא דמתחלה קרינהו 'עשירי', אף על גב דבבית אחת לא הוי אחד עשר קדוש. ולהכי מוקמינן 'כגון דקרייה אחד עשר': דאי קרייה 'תשיעי' - לא איצטריך למיתני: דהא ודאי עקירה הוי, אבל באחד עשר - פליג רבי ואמר דלא הוי עקירה, כדלקמן, ואיצטריך לאשמועינן דהוי עקירה.) והא 'לא קדם' קתני? מאי 'לא קדם' = דהדר איערוב.

וכמאן (מתרצינן דמה שקורא אחד עשר חשיבא עקירה)? דלא כרבי, דאי רבי - האמר 'אחד עשר לא הוי עקירה'! אפילו תימא רבי; כי אמר רבי - היכא דאית ליה בהמות טובא (לעשר), דאמרינן (דהשתא כי מנה עשרה ראשונים וקרא העשירי 'אחד עשר' איכא למימר דבהכי לא נעקר שם עשירי ממנו, דמאי 'אחד עשר' דקאמר?): 'חד עישורא' קאמר (כלומר: זה עישור ראשון); הכא - דלית ליה בהמות טפי (אבל היכא דלית ליה בהמות יותר מאחד עשר או י"ב או י"ג או י"ד או ט"ו - ליכא למימר הכי: שאין מנהגו של עולם לומר 'זה עישור אחד' אלא אם כן יודע שיהיו לו עישוריות הרבה; הלכך אמרינן ד'אחד עשר' ממש קאמר, ועקר שם עשירי ממנו).

מאי 'רבי'? דתניא: 'קרא לעשירי 'אחד עשר', ולאחד עשר 'עשירי' - אין אחד עשר קדוש - דברי רבי; רבי יוסי כרבי יהודה אומר: אחד עשר קדוש; כלל אמר רבי: כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו - אין אחד עשר קדוש'. אמר רבא: הכא במאי עסקינן? כגון דאית ליה בהמות טובא, דאמרינן: 'חד עישורא' קאמר.

יצאו שנים בעשירי: (היינו כגון 'אמר מר', ואשמעתא דרבא קמהדר, דקאמר לעיל 'יצאו שנים בעשירי קראן 'עשירי' - עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה'; והשתא קא פריש): תנא חדא 'ירעו' (הנהו שנים שמעורבין - ירעו עד שיסתאבו), ותנא חדא 'יקריבו', ותניא אידך 'ימותו'! לא קשיא: הא דתנא 'ירעו' - רבנן היא, דאמרי אין מביאיין קדשים לבית הפסול (שאילו היו קריבים צריך לאוכלן כחומר שבהם: דצריך להרים מהם חזה ושוק וליתן לכהנים, ומתוך שהכהנים מועטין הן ואין נאכל אלא לכהנים - שמא לא יהו מצוין אוכלין לאותן חזה ושוק, ויפסלו בלינה לאחר שני ימים ולילה אחד, והשתא מביא אחד מהם שהוא מעשר לבית הפסול: דהא מעשר ודאי אינו צריך הרמת חזה ושוק לכהנים, אלא הכל נאכל לכל אדם, ומצויין לו אוכלין הרבה, ולא ליתני לעולם לידי פסול לינה),

(בכורות סא, א) והא דתאני 'יקריבו' - רבי שמעון היא, דאמר: מביאיין קדשים לבית הפסול; (במסכת זבחים פרק 'כל הזבחים שנתערבו' (דף עה:)) גמדינן פלוגתא דרבי שמעון ורבנן, דתנן [פ"ח מ"ג]: 'אשם שנתערב בשלמים: רבי שמעון אומר: שניהם ישחטו בצפון ויאכל כחומר שבהן; אמרו לו: אין מביאים קדשים לבית הפסול.'

והא דתני 'ימותו' - רבי יהודה היא, דאמר 'טעות מעשר - תמורה הויא'; קסבר רבי יהודה תמורת מעשר (אינה קריבה אלא) מתה. וקסבר רבי יהודה 'תמורת מעשר מתה' ? והתנן: 'אמרו משום רבי מאיר: אילו היה תמורה לא היה קרב' מכלל דרבי יהודה סבר קרב! וכי תימא 'רבי מאיר - למאי דסבירא ליה קאמר' (דהכי קאמר: לדידי - דסבירא לי דתמורת מעשר אינה קריבה - לאו תמורה היא, דאילו היה תמורה לא היה קרב), והתניא: 'אין בין אחד עשר (שקראו 'מעשר') לשלמים (דעלמא), אלא שזה עושה קדושה ליקרב (תמורתו ליקרב שהשלמים עושים תמורה ותמורתן קריבה) וזה אין עושה קדושה ליקרב (אבל אחד עשר אין עושה תמורה ליקרב) - דברי רבי יהודה (דסבר רבי יהודה דטעות מעשר הויא תמורה, ואין תמורה עושה תמורה) ?' (והאי 'ליקרב' בתרא לא נקט אלא משום דיוקא): 'קדוש ליקרב' - הוא דלא עביד, הא איהו גופיה קריב. ועוד, דתניא:

(ויקרא ג,א) [ואם זבח שלמים קרבנו] **אם מן הבקר** [הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני ה']

לרבות אחד עשר לשלמים;

יכול שאני מרבה אף התשיעי?

אמרת? וכי הקדש - לפניו מקדש או לאחריו מקדש (שהוא עצמו קדוש)? **הוי אומר לאחריו מקדש** (מסתברא דאינו עושה תמורה אלא לאחר שהוא קדוש);

סתם סיפרא מני? - רבי יהודה, וקתני 'מן הבקר לרבות אחד עשר לשלמים'!

אלא תרגמה (להא דקתני 'ימותו') רבי שמעון ברבי אבא קמיה דרבי יוחנן: **במעשר בזמן הזה עסקינן, ומשום תקלה** (דלא סבירא ליה הא דרב הונא דאמר בריש פירקין דהאידינא לא נהוג מעשר גזירה משום לקוח ויתום, ולהכי אין מניחין אותו לרעות עד שיפול בו מום: דדלמא אדהכי והכי אתי בהו לידי תקלה: לידי גזירה ועבודה, או אתי לשוחטן בלא מום - הלכך כונסן לכיפה וימותו שם מאליהם).

אי הכי - מאי איריא תרי (כי יצאו שנים בעשירי וקראן 'עשירי')? **אפילו חד נמי?**

'לא מיבעיא' קאמר: לא מיבעיא חד, דלית ליה פסידא, אבל תרי - כיון דנפשי פסידא - לישחינהו עד דניפול בהו מומא, וליכלינהו - קא משמע לן.

איתמר: האומר לשלוחו "צא ועשר עלי"; רב פפי משמיה דרבא אמר: קרא לתשיעי 'עשירי' - קדוש (דלא מפסיד ליה כלל, ואוכלו במומו); **ולאחד עשר 'עשירי' - אינו קדוש** (דכיון דשלמים הוא - מפסידו חזה ושוק דמטי לחלק כהנים, ומצי אמר ליה "להפסידני לא שויתין שליח").

ורב פפא אמר: אפילו קרא לתשיעי 'עשירי' - אינו קדוש, דאמר ליה "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי" (והיינו עיות שצריך לו להמתין עד שתומם ועוד שאסור לגזזה ולעבוד בה).

ומאי שנא מהא דתנן [תרומות פ"ד מ"ד; תוספתא תרומות פ"ה מ"ה]: **'האומר לשלוחו "צא ותרום" - תרום כדעת בעל הבית; אם אינו יודע דעתו של בעל הבית - תרום כבינונית: אחד מחמישים; פחת עשרה** (שתרום אחת מארבעים בעין יפה) **או הוסיף עשרה תרומתו תרומה'?**

אמרי: התם - כיון דאיכא דתרים בעין יפה ואיכא דתרים בעין רעה, אמר: "להכי אמדתיך (שאמדתי בדעתי שכך היה רצונך לתרום כמה שתרומתי)"; **הכא - טעותא היא, אמר: "לא איבעי לך למיטעי"** (הלכך לא כלום הוא אותו טעות).

הדרן עלך מעשר בהמה

וסליקא לה מסכת בכורות